

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Právnická fakulta

Petra Michálková

**Odstoupení od smlouvy a následná
nemožnost plnění ve srovnání
s občanskoprávní úpravou**

Diplomová práce

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Zánik závazků, Odstoupení od smlouvy, následná nemožnost plnění vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Petra Michálková

OBSAH

OBSAH.....	3
1. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	5
2. ÚVOD	6
3. HISTORICKÝ VÝVOJ	8
4. OBCHODNÍ ZÁVAZKOVÉ VZTAHY	12
4.1. Typologie obchodních závazkových vztahů	12
4.1.1. Relativní obchody	12
4.1.2. Typové (nominální) obchody	13
4.1.3. Kombinované obchody	15
4.1.4. Směnná smlouva	15
4.1.5. Fakultativní obchody	16
4.1.6. Pojistná smlouva	17
4.1.7. Závěr	17
5. ZÁVAZEK A ZÁVAZKOVÝ PRÁVNÍ VZTAH	18
6. ZÁNİK OBCHODNÍCH ZÁVAZKŮ	20
6.1. Obecný výklad	20
6.2. Dělení jednotlivých způsobů zániku	21
7. Odstoupení od smlouvy	23
7.1. Obecný výklad	23
7.2. Zákonná úprava	23
7.3. Předpoklady odstoupení od smlouvy	26
7.4. Odstoupení od smlouvy při porušení povinnosti	28
7.4.1. Porušení smlouvy podstatným způsobem	28
7.4.2. Porušení smlouvy nepodstatným způsobem	34
7.4.3. Odstoupení od smlouvy dle § 517 OZ	35
7.4.4. Fixní smlouvy	36
7.5. Odstoupení od smlouvy bez porušení povinnosti	36
7.6. Částečné odstoupení	37
7.7. Důsledky odstoupení	39

7.8. Odstoupení od kupní smlouvy dle ObchZ.....	43
7.9. Odstoupení od smlouvy o dílo dle ObchZ.....	44
7.10. Odstoupení od smlouvy o prodeji podniku	46
8. Odstupné.....	48
9. NÁSLEDNÁ NEMOŽNOST PLNĚNÍ	50
9.1. Obecný výklad.....	50
9.2. Faktická nemožnost plnění	51
9.3. Právní nemožnost plnění	51
9.4. Hospodářská nemožnost plnění	52
9.5. Nemožnost částečná.....	54
9.6. Notifikační povinnost	55
9.7. Následky zániku závazku pro nemožnost plnění	55
10. ZÁVĚR.....	57
11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60

1. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

NOZ – návrh nového občanského zákoníku

ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,

OSŘ – zákon č. Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,

OZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,

ZKV - zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů

ZMČR – zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů,

2. ÚVOD

Obchodní závazkové vztahy jako součást obchodního práva mají v dnešním světě velký hospodářský význam. Setkávají se s nimi i nepodnikatelské subjekty a jejich uplatnění se často v praxi neobejde bez problémů. Dvojnásob to platí o zániku obchodních závazkových vztahů, který má mimořádný právní význam.

Tato diplomová práce se bude zabývat zánikem obchodních závazkových vztahů, a to konkrétně odstoupením od smlouvy a následnou nemožností plnění. Tyto dva instituty jsem si vybrala, pro jejich význam v praktickém životě a také problémy, které v praxi způsobuje jejich zdvojená právní úprava. Zmíním se také o odstupném, které je často s odstoupením od smlouvy nepřesně ztotožňováno.

Nejprve nastíním historický vývoj závazkových vztahů, který je nezbytný k pochopení základů, na kterých obchodní právo v čele s obchodním zákoníkem stojí. Dále se budu věnovat klasifikaci obchodních závazkových vztahů, jež hraje v současné právní úpravě důležitou roli. Pátou kapitolu věnuji vymezení základních pojmů, se kterými budu pracovat po celou dobu mé práce a bez jejichž náležitého vysvětlení nelze dále pracovat. Kapitola šestá nastíní problematiku zániku závazku z nejobecnějšího pohledu a pokusí se pojem zániku závazků definovat.

Hlavní těžiště mé práce spočívá v kapitole sedmé a osmé, které se věnují odstoupení od smlouvy, potažmo následné nemožnosti plnění. Budu analyzovat předpoklady, dělení a také důsledky, které v souvislosti s těmito instituty nastávají.

V těchto kapitolách budu, v nejobecnějším smyslu, užívat všech základních vědeckých metod, a to zejména indukce, dedukce, syntézy a analýzy. Opomenout nemohu metodu komparativní. Jako srovnávací materie mi bude sloužit právní úprava v občanském zákoníku, a to právě pro svůj význam, coby hlavního soukromoprávního kodexu u nás.

Základní podněty budu čerpat z obchodního a občanského zákoníku. Oporou mé práce bude především literatura odborníků z právnických fakult v ČR

(Bejček J., Marek K., Plíva S.), komentované zákony (např. Pelikánová I., Eliáš K.), články v odborných časopisech (Tomsa M.) a v neposlední řadě soudní judikatura.

Cílem této práce je ucelená analýza současné právní úpravy. Zaměřím se přitom na největší problémy, které vychází z nedostatků právní úpravy, a které více či méně uspokojivě řeší pouze soudní judikatura. Současně se pokusím nastínit rozdíly obou úprav, tedy občanskoprávní a obchodněprávní, které se ve své podstatě od sebe v mnohém liší.

3. HISTORICKÝ VÝVOJ

Historický vývoj obchodních závazkových vztahů je spjat s historií obchodního práva a také historií soukromého práva jako takového. Jeho základy lze nalézt v Římské říši a jejích koncepcích, které byly jako jedny z prvních zakládány na individuálních zájmech a potřebách.

„Již v rodové společnosti se vyskytují počátky obligací. Pro jejich rozmach však byla potřeba pokročilejšího vývoje, kdy byly překonány prvotní formy naturálního hospodářství a směna statků přestala být ojedinělým, více méně náhodným jevem.“¹ Z toho je patrné, že bylo potřeba, aby věcná, absolutní práva byla již stabilizována a mohlo se vývojem přistoupit ke vzniku obligačních práv, pro která je typická dynamika vztahů.

Obligační právní povinnost je nikoli obecně, ale pouze jedinému člověku uložená (relativně působící) povinnost, z čehož vyplývá i způsob ochrany těchto vztahů pomocí tzv. žalob osobních (*actiones in personam*)² na rozdíl od žalob věcných (*actiones in rem*), které sloužily k ochraně práv absolutních.

Závazky mohly vznikat z předchozího deliktního jednání, což je historicky starší forma, a také ze smluv. Tuto zásadu vyslovil již Gaius ve své Učebnici: „Omnis enim obligatio aut ex contractu aut ex delicto nascitur.“³

Obligací je tedy vztah, ve kterém může jedna strana žádat na druhé straně určité chování, druhá strana je pak povinna se tímto způsobem chovat.

Zajímavostí je, že ručení za toto chování bylo nejprve osobní povahy a vztahovalo se na celou rodinu. To se zákonem Poeteliovým (326 př. n.l.) změnilo na ručení pouze majetkem dlužníka.⁴

Nejstarší konkrétní formy obligací ze smluv byly nexum, věrná ruka (neboli fiducia) a formální ústní slib (stipulatio nebo sponsio).

---

¹ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 210.

² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 210.

³ GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Brno: Doplněk, 1999, str. 162.

⁴ KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 211.

Římské právo vytvořilo historicky nejstarší, ucelenou soustavu právních pojmů, kterou fakticky používáme dodnes.

V dalším období feudální Evropy upravovaly základní instituty pozdějšího obchodního práva statutární předpisy jednotlivých měst.⁵ Právě tyto předpisy byly základem pro první kodifikaci *Ordonnance du commerce* (1673), po níž následovala *Ordonnance touchant de la marine* (1681) vydaná francouzským panovníkem Ludvíkem XIV. Hlavní zásluhu na vydání těchto děl měl především obchodník Jacques Savary, od jehož jména je také odvozován název prvního díla „**Code Savary**“⁶.

Tato díla předznamenala vznik obchodního práva, pro něž byla potřebná nová společenská situace v podobě buržoazních revolucí a překonání dřívější feudální rozdrobenosti. Na začátku 19. století se tak mluví o prvním obchodním zákoníku „**Code de Commerce**“⁷, který navazoval na *Code civil* z roku 1804. Tento zákoník nebyl považován za dokonalý, ale díky francouzským koloniím a napoleonským válkám se jeho vliv rozšířil nejen do Evropy a stal se základem pro další obchodněprávní kodifikace v Evropě.

Další neméně významné kodifikace soukromého práva vznikly na území dnešního Rakouska. Jako první přišel na řadu Všeobecný občanský zákoník roku 1811, tzv. **ABGB**⁸. Po němž v roce 1863 následoval všeobecný německý obchodní zákoník **ADHGB**⁹, platný až na výjimky pro většinu spolkových států včetně Rakouského Předlitavska. Tento předpis nabývá pro obyvatele České republiky nové dimenze, neboť na našem území fakticky platil až do roku 1950.

Po vzniku Československa byla recepční normou přejata rakouská, a pro oblast Slovenska a Podkarpatské Rusi uherská legislativa. V Hlučínsku navíc platila úprava pruská.¹⁰ Situace byla velmi složitá a naprosto nevyhovovala

---

⁵ ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 22.

⁶ Blíže ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 23.

⁷ obchodní zákoník Code de Commerce vydaný na území Francie roku 1807, číslo zákona nebylo zjištěno.

⁸ vydán jako císařský patent č. 946/1811 Sb. z.

⁹ zákon č. 1/1863 ř. z.

¹⁰ VÁCHA, V. České geopolitické zajímavosti. *Mensa.cz* [online]. [citováno dne 9. 10. 2010]. dostupné na <http://casopis.mensa.cz/veda/ceske_geopoliticke_zajimavosti_1_holasicko.html>.

potřebám nového státu. I proto byly již v roce 1920 započaty práce na novém, jednotném občanském zákoníku a v roce 1930 na novém zákoníku obchodním. Fáze příprav dospěly u občanského zákoníku do závěrečného stadia¹¹ a do ustanovení komise v oblasti zákoníku obchodního. Bohužel však díky změně společenské situace v souvislosti s druhou světovou válkou nebyly tyto zákony nikdy přijaty.

Období po druhé světové válce se nese v duchu přetržení právních tradic ve jménu „zlidovění práva“. Socialistický občanský zákoník z roku 1950¹² sjednotil recipovanou rakouskou, uherskou a pruskou právní úpravu v jedinou československou a přinesl zcela novou právní terminologii.

Další rekodifikace z 60. let přinesla nový občanský zákoník č. 40/1964 Sb., hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb. a zákoník mezinárodního obchodu č. 101/1963 Sb. O obchodním právu v této době nemůže být ani řeč, protože hospodářský zákoník měl v podstatě veřejnoprávní podobu. Pouze v mezinárodním obchodě bylo nutné zachovat obchodněprávní instituty, převážně obchodní smlouvy, které obsahoval zákoník mezinárodního obchodu.

Povážlivě byla narušena právní tradice, která přinesla do právního řádu velké množství zmatků a deformací, se kterými se budeme ještě léta potýkat.

Situace se však velice změnila po roce 1989 v souvislosti se změnou politického systému. Připuštění soukromého podnikání, zrovnoprávnění všech forem vlastnictví a jeho jednotná ochrana si vyžádaly rozsáhlou novelizaci celého právního systému.¹³

Novelou občanského zákoníku č. 509/1991 Sb. byl opět zaveden pojem „závazek“¹⁴ a ve velmi krátké době přijat obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.¹⁵ Oba předpisy prošly mnohými novelizacemi, jež více či méně změnily jejich původní podobu a systematiku.

---

¹¹ Práce dospěly až do podoby vládního návrhu. K tomu blíže ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 43.

¹² zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

¹³ např. novely OZ a OSŘ.

¹⁴ Zá vazky byly původně v tomto zákoně přejmenovány na "služby" a byly značně deformovány.

¹⁵ oba předpisy nabyly účinnosti k 1.1.1992

Proto byl vypracován věcný záměr nového občanského zákoníku, schválený vládním usnesením dne 18. ledna 2001.¹⁶ Obchodní zákoník má být redukován pouze na úpravu obchodních společností a družstev a také některá další témata, jako např. obchodní rejstřík a obchodní firma.¹⁷ Plánuje se sjednocená úprava závazků v občanském zákoníku, čímž se odstraní nevyhovující dualismus v občanském a obchodním zákoníku. Rekodifikační snahy v tuto chvíli dospěly do fáze konečného vládního návrhu a lze tak v současné době sledovat vznik nového, komercionalizovaného občanského zákoníku.

---

¹⁶ Po vypracování paragrafového znění nového občanského zákoníku v lednu 2003 byl předsedou rekodifikační komise jmenován JUDr. Miloš Tomsa. Více na: Nový občanský zákoník. *Justice.cz* [online]. [citováno dne 21. 10. 2010]. dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>>.

¹⁷ Název zákona se již ve vládním návrhu ustálil: zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

4. OBCHODNÍ ZÁVAZKOVÉ VZTAHY

Obchodní závazkové právo může být pojato subjektivně, jako právo obchodníků, anebo objektivně, jako právo obchodů.¹⁸ Zákonodárce v právní úpravě nepoužil ani jednu z krajních poloh chápání těchto závazkových vztahů a vymezil zcela nový pojem „obchodních závazkových vztahů“.

Obchodní závazkové vztahy jsou charakterizovány v třetí části obchodního zákoníku¹⁹. Hned první paragraf (§ 261) této části vymezuje, které vztahy jsou obchodně závazkovými ve smyslu obchodního zákoníku, a proto pro ně platí úprava ObchZ. Tak například M. Tomsa k tomu dodává: *„Toto vymezení v zásadě odpovídá obecnému chápání obchodů a obchodních vztahů, ale přesto se vymezení obchodních závazkových vztahů pro účely obchodního zákoníku nekryje přesně s ekonomickým chápáním obchodních vztahů, neboť při vymezení, které pro tento účel musí být přesné, byla uplatněna i některá další hlediska, jako požadavek jednotnosti úpravy vztahů určitého druhu...“²⁰*

Obchodní zákoník tedy přesně vymezil, co za obchodní závazkový vztah považovat, a co ne, aniž by se striktně držel jednoho odlišujícího kritéria.

4.1. Typologie obchodních závazkových vztahů

Z právní úpravy (§ 261) lze vysledovat čtyři druhy obchodních závazkových vztahů.

4.1.1. Relativní obchody

Zákon definuje tyto vztahy jako závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže je při jejich vzniku zřejmé, s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají podnikatelské činnosti. (§ 261 odst. 1 ObchZ)

---

¹⁸ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 25-26.

¹⁹ zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 983.

Jako relativní se označují proto, že obchodní charakter těchto vztahů vyplývá z postavení subjektů, podnikatelů při výkonu jejich podnikatelské činnosti. Z jakého postavení tedy vystupují, musí být zřejmé na první pohled, jinak se bude jednat o občanskoprávní vztah se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Podnikatelem se mají na mysli osoby uvedené v § 2 odst. 2 ObchZ.²¹

Existují také relativní obchody druhého typu, které uvádí § 261 odst. 2 ObchZ. Touto částí zákona se budou tedy rovněž řídit *závazkové vztahy mezi státem nebo samosprávnou územní jednotkou a podnikateli, při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týkají zabezpečování veřejných potřeb.*

Územní samosprávnou jednotkou jsou obce a kraje. V případě státu není situace tak jednoznačná. Bezpochyby se bude jednat o organizační složky státu ve smyslu ZMČR. Půjde o ministerstva, jiné správní úřady, soudy a „jiná zařízení“, o kterých tak stanoví § 3 ZMČR, anebo zvláštní právní předpis.

Nikde nelze nalézt zákonnou definici pojmu veřejná potřeba, a *proto je třeba v každém jednotlivém případě posuzovat, zda se jedná o uspokojení obecně uznávaného (tedy širšího než individuálního nebo úzce skupinového) zájmu.*²² Typicky se bude jednat o veřejné zakázky a financování plnění z veřejných rozpočtů.²³

4.1.2. Typové (nominální) obchody

Jedná se o závazkové vztahy podle § 261 odst. 3 ObchZ, dříve označované jako tzv. absolutní obchody. Dnes již nemůžeme tyto obchody označovat za „absolutní“²⁴, neboť novela obchodního zákoníku²⁵ v § 262 odst. 4 výrazně

---

²¹ Judikatura se již mnohokrát zabývala otázkou, jakým způsobem odlišit podnikání fyzických osob od jejich nepodnikatelské činnosti. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 28. března 2007, sp. zn. 33 Odo 249/2005 jasně určilo, že předmět vztahu nemusí naplňovat předmět podnikatelské činnosti, postačí činnost s podnikáním související. Další rozhodnutí Nejvyššího soudu z 19. října 2005, sp. zn. 33 Odo 821/2004 upřesnilo předchozí rozhodnutí a stanovilo požadavek povinnosti přímé vazby souvisejícího podnikání s předmětem podnikatelské činnosti podnikatele.

²² BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 27.

²³ Toto hledisko nelze uplatnit bezvýjimečně.

²⁴ Podrobněji viz.: BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 27-30.

²⁵ zákon č. 370/2000 Sb.,

změnila pojmání těchto závazkových vztahů v závislosti na tom, kdo je jejich stranou. Podle tohoto ustanovení se vždy ve vztazích podle § 261 nebo § 262 odst. 1, 2 použijí ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách, zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem.

Tato změna zákonného ustanovení přinesla zcela nový pohled na tento druh obchodních závazkových vztahů. Tato ustanovení směřující k ochraně spotřebitele se použijí, je-li to pro stranu, která není podnikatelem, výhodnější. Což relativizuje tyto dříve absolutní obchody a zdůrazňuje nutnost použití zásady ochrany spotřebitele v těchto vztazích.

Bez ohledu na povahu smluvních stran se obchodním zákoníkem řídí závazkové vztahy:

- a) mezi zakladateli obchodních společností, mezi společníkem a obchodní společností, jakož i mezi společníky navzájem, pokud jde o vztahy týkající se účasti na společnosti, jakož i vztahy ze smluv, jimiž se převádí podíl společníka,
- b) mezi zakladateli družstva a mezi členem a družstvem, jakož i mezi členy družstva navzájem, pokud vyplývají z členského vztahu v družstvu, jakož i ze smluv o převodu členských práv a povinností,
- c) z burzovních obchodů a jejich zprostředkování (§ 642) a dále z úplatných smluv týkajících se cenných papírů,
- d) ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho částí (§ 476), smlouvy o nájmu podniku (§ 488b), zástavní právo k obchodnímu podílu (§ 117a), smlouvy o úvěru (§ 497), smlouvy o kontrolní činnosti (§ 591), smlouvy zasílatelské (§ 601), smlouvy o provozu dopravního prostředku (§ 638), smlouvy o tichém společenství (§ 673), smlouvy o otevření akreditivu (§ 682), smlouvy o inkasu (§ 692), smlouvy o bankovním uložení věci (§ 700), smlouvy o běžném účtu (§ 708) a smlouvy o vkladovém účtu (§ 716),
- e) z bankovní záruky (§ 313), z cestovního šeku (§ 720) a smlouvy o odškodnění (§ 725),

- f) mezi společnostmi nebo družstvem a osobou, která je statutárním orgánem nebo jiným orgánem či jeho členem,
- g) mezi zakladateli a správcem vkladu,
- h) z finančního zajištění (§ 323a).

4.1.3. Kombinované obchody

Jak už bylo výše řečeno, ne všechny smluvní typy upravuje obchodní zákoník. Mnoho smluv se vyskytuje pouze v občanském zákoníku²⁶ a jiných předpisech práva občanského, kde lze nalézt právní úpravu, např. smlouvy o koupi nemovité věci či smlouvy nájemní. Pro tyto smluvní typy § 261 odst. 6 stanoví, že smlouvy, jež nejsou upraveny v hlavě II. této části zákona a jsou upraveny jako smluvní typ v občanském zákoníku, se řídí příslušnými ustanoveními o tomto smluvním typu v občanském zákoníku a obchodním zákoníkem.

Výše uvedené znamená, že se z OZ použijí pouze ustanovení konkrétního smluvního typu, které ObchZ neupravuje, ve zbylých otázkách se použije ObchZ. Výše uvedené neplatí pro pojistnou smlouvu, která podléhá zvláštnímu režimu.²⁷

4.1.4. Směnná smlouva

Ve druhé větě § 261 odst. 6 ObchZ se nalézá úprava **smlouvy směnné**, která se řídí z hlediska klasifikace obchodních závazkových vztahů vlastními pravidly. Předně je její režim vyloučen z působnosti kombinovaných obchodů. Pro obchodní závazkové vztahy se smlouva směnná posuzuje tak, že se na ni přiměřeně použijí ustanovení tohoto zákona o kupní smlouvě. Je tedy výslovně vyloučeno použití OZ a jeho ustanovení o smlouvě směnné. Při plnění závazku dodat zboží má každá ze stran postavení prodávajícího a při převzetí zboží postavení kupujícího. Mohu tedy konstatovat, že pokud se smlouva směnná

---

²⁶ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ blíže kap. 4.1.6.

uzavírá v souvislosti s podnikatelskou činností stran, mohu ji považovat za relativní obchod.

4.1.5. Fakultativní obchody

Jde o zcela specifickou kategorii právních vztahů, kdy zákon umožňuje smluvním stranám, aby na základě vlastní vůle podrobily svůj závazkový vztah obchodnímu zákoníku. Takový právní vztah by byl, bez této dohody, podroben občanskoprávní úpravě. Zákon předepisuje pro tuto dohodu písemnou formu, i když ji pro samotnou smlouvu nepožaduje.

Výše uvedené chápání § 262 odst. 1 ObchZ nám potvrzuje i judikatura, a to konkrétně: „Závazkový vztah mezi stranami, které uzavřely dohodu podle ust. § 262 odst. 1 ObchZ, že jejich vztah se řídí obchodním zákoníkem, je závazkovým vztahem obchodním a spor mezi těmito stranami je z hlediska procesního věci obchodní.“²⁸

Sjednají-li si strany dohodu o volbě zákona, potom se i vztahy vzniklé při zajištění závazku budou řídit obchodním zákoníkem pod podmínkou, že osoba poskytující zajištění o podřízení zajišťovaného vztahu režimu ObchZ ví, nebo s tím projevila souhlas (§ 262 odst. 3 ObchZ).

V judikatuře existovala nejednotnost o tom, zda tuto možnost mohou využít pouze podnikatelé, nebo kdokoliv. Nynější soudní rozhodnutí mají v této věci již jasno.²⁹ Dle mého názoru je toto ustanovení určeno k tomu, aby bylo možné se vyhnout kogentním ustanovením OZ a přizpůsobit si právní vztah potřebám stran závazkového právního vztahu. Možnost připuštění této možnosti pouze pro podnikatele by dle mého názoru ztrácelo smysl a bylo by i proti dikci zákona.³⁰

---

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.12.1998, sp. Zn. 33 Cdo 2272/96 publikováno např. Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník: komentář, 4. díl. Praha: Polygon, 2002, s. 3277.

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.7. 2003, sp. zn. 32 Odo 964/2003 jasně stanovil, že volbu obchodního zákoníku mohou provést jak podnikatelé, tak i nepodnikatelé.

³⁰ Obdobně BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. str. 34.

4.1.6. Pojistná smlouva

V rámci klasifikace a třídění jednotlivých závazkových vztahů patří pojistná smlouva k jedinému „absolutnímu neobchodu“, který se v současné době v právním řádu České republiky vyskytuje. Stanoví tak § 261 odst. 7 ObchZ a podle něj se pojistná smlouva řídí pouze občanským zákoníkem a zvláštními zákony, přičemž se jimi mají na mysli speciální právní předpisy, týkající se pojišťovnictví.

5.1.7. Závěr

Toto členění hraje velmi důležitou roli právě v úpravě odstoupení od smlouvy a následné nemožnosti plnění, neboť pro oba soukromoprávní kodexy platí odlišná zákonná pravidla. Strany smlouvy by si tedy měly být jistí, jakou právní úpravu použít v tom konkrétním případě, aby znali důsledky, které zánikem závazku nastávají.

Pokud se mám zmínit o obdobném členění závazkových vztahů v novém občanském zákoníku, tak takové dělení neexistuje a ani existovat nemůže. Je totiž jedním z cílů rekodifikace³¹ odstranit dvojkolejnost právní úpravy závazkových vztahů a tím i odstranit problémy při určování, zda se konkrétní závazkový vztah řídí obchodním, či občanským zákoníkem.

---

³¹ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova_zprava_OZ_LRV_090430_final.pdf>. str. 19.

5. ZÁVAZEK A ZÁVAZKOVÝ PRÁVNÍ VZTAH

Pro porozumění zániku závazku je nutné si nejdřív vysvětlit, co to závazek je. Tradičně je tento pojem vnímán dvěma odlišnými způsoby. V širším smyslu jako závazkový právní vztah a v užším smyslu jako závazková povinnost.

Ustálená právní teorie chápe **právní povinnost** jako *míru nutného chování subjektu, které mu objektivní právo ukládá a které na něm donucovacími prostředky vynucuje*³².

Závazek jako závazková povinnost je součástí obsahu závazkového právního vztahu. Rozumí se jí *povinnost jedné strany právního vztahu poskytnout druhé straně tohoto vztahu nějaké plnění* (něco dát, konat, něčeho se zdržet, něco strpět). Závazkové povinnosti odpovídá právo věřitele toto plnění po dlužníkovi požadovat. Právo věřitele se nazývá pohledávka a povinnost dlužníka označujeme termínem dluh.

Závazkový právní vztah je *takový druh právního vztahu, v němž jeden subjekt má postavení věřitele (kreditora), tj. toho, kdo má právo (oprávnění) od druhého něco požadovat, a druhý subjekt má postavení dlužníka (debitora), tj. toho, kdo je povinen věřiteli to, co je věřitel oprávněn od něho žádat, poskytnout*³³.

Závazkový právní vztah je vždy právním vztahem relativním, protože práva jednoho subjektu (věřitele) zásadně odpovídají povinnosti druhého subjektu (dlužníka). Jsou vždy korelativní (§ 488 OZ). Pojmovými prvky právního vztahu jsou jeho subjekty, obsah a předmět³⁴.

Z těchto poznatků vyplývá, že závazkový právní vztah je vždy souborem závazkových povinností a jim korespondujícím právům. Každý vznik, změna či zánik závazkového vztahu znamená současně vznik, změnu či zánik závazkových

---

³² KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek I.* 4. vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 266.

³³ KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek II.* 4. vydání. Praha: Aspi, 2005, str. 65-66.

³⁴ KNAPP, V. *Teorie práva.* Praha: C. H. BECK, 1995, str. 202.

povinností. Naproti tomu vznik či zánik závazkové povinnosti nemusí mít nutně za následek vznik anebo zánik závazkového vztahu.

Současná právní úprava zcela nerespektuje jednoznačné užívání právních pojmů. Proto se nový občanský zákoník (dále NOZ) striktně drží terminologické jednotnosti a opouští ztotožňování smlouvy se závazkem nebo závazku s dluhem. Neboť „ani zákon nemůže měnit smysl slov“³⁵.

Nový občanský zákoník obsahuje ustanovení o těchto základních pojmech v části čtvrté, hlavě první, v dílu prvním s názvem „Vznik závazků a jejich obsah“. Výslovně se drží klasického pojetí závazku, a to takového, že **„závazek je právní pouto, které nás svou nevyhnutelností nutí, abychom v souladu s právem našeho státu poskytli někomu nějaké plnění.“**³⁶

Dlužník plní svůj dluh věřiteli. Věřitelovo právo na plnění se nazývá pohledávka. Za plnění závazku je považováno plnění majetkové povahy, které odpovídá zájmu věřitele, i když jeho zájem není jen majetkový³⁷. Důvodová zpráva³⁸ k tomuto návrhu uvádí, že věřitel může mít k plnění nejrůznější důvody, přičemž výslovně uvádí např. důvody estetické. Ty mohou být pro věřitele stejně důležité jako důvody majetkové. Za primární povahu plnění se tedy považuje jeho majetkový aspekt, který vyplývá ze závazkových vztahů, jako vztahů práva majetkového.

---

³⁵ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova_zprava_OZ_LRV_090430_final.pdf>. str. 23.

³⁶ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova_zprava_OZ_LRV_090430_final.pdf>. str. 383.

³⁷ § 1581 NOZ

³⁸ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova_zprava_OZ_LRV_090430_final.pdf>.

6. ZÁNİK OBCHODNÍCH ZÁVAZKŮ

6.1. Obecný výklad

Závazky obvykle vznikají proto, aby byly splněny. *Pokud je smlouva výsledkem dobrovolného, vážného a svobodného projevu vůle kontrahentů, vyplývá z jejího uzavření záměr poctivě závazek splnit.*³⁹ Neděje se tak ovšem vždy (např. pokud je smlouva uzavírána v podmínkách lsti nebo využitím omylu.) Motivem k uzavření smlouvy také může být snížení rizika ztráty nebo podvodné jednání bez úmyslu plnit. Mohou nastat i objektivně podmíněné změny a předpoklady splnění (např. nemožnost plnění), a proto je potřeba, aby zákon upravoval i další způsoby zániku závazků.

Závazky zanikají, jakmile nastanou zákonem stanovené právní skutečnosti. Již výše jsem rozlišila rozdíly mezi závazkovým vztahem a závazkovou povinností. Důsledně se tedy musí rozlišovat, zda zaniká dílčí právní povinnost, kterou si lze představit jako zaplacení jedné splátky, nebo zaniká celý závazkový vztah.

Musí se také odlišovat zánik závazku od jeho změny. U změny závazku přistupuje ke skutečnosti, která závazkový vztah založila, ještě další právní skutečnost, vedle níž však původní závazkový vztah obstojí. Pouze se mění jeho subjekty nebo obsah. V praxi bývá někdy obtížné rozlišit, zda jde o změnu, nebo zánik závazkového vztahu. Kritérium pro rozlišení bude zcela jistě vůle samotných subjektů právního vztahu.⁴⁰

Právní úprava zániku závazků je obsažena jednak souborně v občanském zákoníku (§ 559 – 587 OZ) také v obchodním zákoníku (§ 324 – 364) a kromě toho obsahují oba zákoníky speciální úpravu zániku závazků u některých smluvních typů.

Pro posouzení vzájemného vztahu mezi úpravou v OZ a ObchZ se rozlišují tři následující situace.

---

³⁹ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 187.

⁴⁰ Blíže KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek II*. 4. vydání. Praha: Aspi, 2005. s. 115-116.

Pokud obchodní zákoník obsahuje **komplexní právní úpravu**, je použití OZ vyloučeno. Tato situace nastává u *splnění* (§ 324-343 ObchZ), *odstoupení od smlouvy* (§ 344-351 ObchZ), *nesplnění fixní smlouvy* (§ 349 odst. 3 ObchZ), *zaplacení odstupného* (§ 355 ObchZ), *zmaření účelu smlouvy* (§ 356-357 ObchZ) a *podstatné změny okolností* (§ 292 odst. 5 ObchZ).

V některých případech ObchZ neupravuje zánik závazku komplexně, ale jen částečně. V zákoně lze tento případ rozpoznat již z nadpisu jednotlivého ustanovení pojmenováním „**Některá ustanovení o**“. Potom je nutné souběžně sledovat právní úpravu občanskoprávní a tu v obchodním zákoníku. (ObchZ je vůči OZ v poměru speciality, proto je nutné vždy na zákonem určené vztahy použít ObchZ). Jde o *nemožnost plnění* (§ 575-577 OZ a § 352-354 ObchZ) a *započtení* (§ 580-581 OZ a § 358-364 ObchZ). Částečnou úpravu lze nalézt také v některých speciálních ustanoveních platných pro ObchZ týkajících se např. výpovědi (např. § 500, 515 a 532 ObchZ).

Poslední situace nastává, pokud určitý typ zániku závazku nelze nalézt v ObchZ vůbec, tudíž je nezbytné obrátit se výhradně na **obecnou občanskoprávní úpravu**. Jedná se o *uložení do úřední úschovy* (§ 568 OZ), *smrti dlužníka nebo věřitele* (§ 579 OZ), *výpovědi* (obecná úprava v § 582 OZ), *neuplatnění práva* (§ 583 OZ), *splynutí* (§ 584 OZ) a *narovnání* (§ 585- 587 OZ).

6.2. Dělení jednotlivých způsobů zániku

Zákon neobsahuje konkrétní dělení zániku závazků, nauka však vytvořila dělení podle nejrůznějších kritérií, z nichž ty nejzákladnější uvedu dále.

Tradičně se rozlišuje zánik s uspokojením věřitele (*cum satisfactione creditoris*) a bez uspokojení věřitele (*sine satisfactione creditoris*). Splnění, jakožto nejzákladnější hospodářský cíl uzavírání smluv, se jeví jako nejvhodnější kritérium.

Z dalších možných dělení uvádím následující:

1. Zánik závazků na základě **právního úkonu**

➤ *jednostranného*

- splnění

- uložení do úřední úschovy
- odstoupení od smlouvy
- zaplacení odstupného
- výpověď
- jednostranné započtení

➤ *dvoustranného*

- dohoda o novaci
- dohoda o vzdání se práva a prominutí dluhu
- dohoda o narovnání
- dohoda o zrušení závazku (dissoluce)
- dohoda o započtení

2. Zánik závazku na základě **právní události**

- nemožnost plnění
- uplynutí doby
- smrt dlužníka nebo věřitele
- zmaření účelu smlouvy
- splynutí

3. Zánik závazku na základě **složené právní skutečnosti**

- prekluze
- prodlení u fixní smlouvy

4. **Jiné způsoby** zániku závazku

- konstitutivní rozhodnutí státního orgánu

7. Odstoupení od smlouvy

7.1. Obecný výklad

Smluvní soukromé právo je ovládáno zásadou „pacta sunt servanda“, neboli smlouvy se mají plnit. Splnění je tedy nejočekávanější způsob zániku závazku a současně ekonomický cíl uzavírání smluv. Ne vždy je však možné na něm trvat, a proto zákon počítá, a ve svých ustanoveních upravuje i jiné způsoby zániku závazku.

Jedním z nich je právě odstoupení od smlouvy, které představuje výjimku z výše uvedené základní zásady.

7.2. Zákonná úprava

Právní úpravu odstoupení od smlouvy lze nalézt v obou hlavních soukromoprávních předpisech. V občanském zákoníku se nachází obecná úprava v části první, hlavě čtvrté § 48, v § 49 při uzavření v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek, v § 53 a § 57 u spotřebitelských smluv, § 517 při prodlení dlužníka a v § 622 jako důsledek vady.

V obchodním zákoníku obecně v § 344 a násl. Speciální ustanovení lze nalézt u jednotlivých smluv, z nichž nejvýznamnější jmenuji kupní smlouvu (§ 441 ObchZ a násl.) a smlouvu o prodeji podniku (§ 486 ObchZ a násl.). Obchodní zákoník upravuje odstoupení od smlouvy komplexně, proto se OZ pro obchodněprávní vztahy nepoužije.

Mezi těmito úpravami existují značné rozdíly, které mají dopad hlavně na důsledky odstoupení, jakožto zániku závazku. V OZ je obecně odstoupení upraveno pouze kogentním ustanovením § 48, přičemž § 49 upravuje možnost odstoupení pro případ uzavření smlouvy v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek. V tomto druhém případě jde o mimořádnou situaci, připuštěnou pouze pro občanskoprávní vztahy, která je v ObchZ výslovně u obchodněprávních vztahů vyloučena (§ 267 odst. 2 ObchZ).

ObchZ umožňuje odstoupit od smlouvy v případech, které stanoví **smlouva** nebo **tento zákon**. Má se tím na mysli pouze obchodní zákoník a zákony

pozdější, neboť nelze připustit, aby obchodní zákoník omezil možnosti úpravy pozdějších předpisů.⁴¹

Zákonná ustanovení ObchZ jsou dispozitivní, vyjma § 344 ObchZ. Tím zákon umožňuje stranám ujednat si ve smlouvě odstoupení od smlouvy dle svých potřeb. Lze smluvit, že jen některá ze stran nebo každá ze stran je povinna splnit další předpoklady, aby mohla využít svého práva odstoupit od smlouvy. Podmínky mohou být pro obě strany stejné, může však jít o zcela odlišné předpoklady a současně nemusí být smluvně rozšířeno toto právo na obě strany. Musí však jít o dohodu v souladu s dobrými mravy a se zásadami poctivého obchodního styku.⁴²

Ustanovení § 344 ObchZ však bylo před rokem 2001 dispozitivní, bylo tedy ve smlouvě možné úplně vyloučit možnost odstoupení od smlouvy. Vystala tedy otázka, jak budou řešena práva účastníků smluv uzavřených před rokem 2001. Odpověď přineslo rozhodnutí soudu, které rozhodlo, že: „*Dohody stran uzavřené před 1.1.2001, kterými byla vyloučena možnost jednostranného odstoupení od smlouvy, budou považovány za dohody v rozporu s dobrými mravy, a jako takové budou neplatné podle ustanovení § 39 OZ.*“⁴³

Pokud jde o OZ, tak formulace „*jestliže je to v tomto zákoně stanoveno, nebo účastníky dohodnuto*“ je prakticky totožná s ObchZ, a platí pro ní to, co bylo řečeno k obchodnímu zákoníku. Pro úplnost dodám, že § 48 je kogentní, avšak mimořádně stručný. Ale i on umožňuje stranám sjednat si ve smlouvě vlastní podmínky odstoupení dle jejich individuálních potřeb.

Pokud by však nastala situace, kdy zákon ani smlouva nedává straně právo od smlouvy odstoupit, bylo by takové odstoupení neplatné.

V obou případech se jedná o **jednostranný právní úkon, kterým zaniká závazkový právní vztah**. Zákon pro něj stanoví přísné požadavky, aby byla dodržena zásada závaznosti smluv. Pokud by tomu tak nebylo, strany by snadno mohly od smluv odstupovat, a tak se těch nevýhodných zbavovat.

---

⁴¹ TOMSA, M. in ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 12. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 942.

⁴² PLÍVA, S.. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vydání. Praha: Aspi, a.s., 2009. s. 116.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.11.2007, sp. zn. 29 Odo 257/2006.

Tím se určují mantinely pro tuto formu zániku závazku, čímž se zabraňuje šikanóznímu výkonu práva v podobě svévolného odstupování od smluv. Zákon tedy chrání stranu, vůči které odstoupení od smlouvy směřuje.

Pro odstoupení, jakožto pro jednostranný právní úkon, je potřeba, aby byl druhé straně doručen. To potvrzuje i judikatura Nejvyššího soudu ČR, který ve svém rozhodnutí uvádí: „*u odstoupení od smlouvy jako jednostranného právního úkonu se k jeho platnosti vyžaduje, aby byl učiněn vůči osobě, jejíchž práv se má týkat, a je proto nezbytné, aby byl takový projev vůle doručen jeho adresátovi*“.⁴⁴ Pokud je stranou smlouvy více subjektů, např. manželé, musí se odstoupení dostat do dispozice obou subjektů, jinak právní účinky odstoupení od smlouvy nenastanou.⁴⁵

*Pouze předpoklad, že druhý účastník mohl z okolností případu seznat, že byla projevována vůle od smlouvy odstoupit, nemá tedy ještě účinky dojití projevu vůle.*⁴⁶

Forma tohoto právního úkonu, u obchodněprávních vztahů, závisí především na předchozí dohodě stran. Zákon pro něj nepředepisuje žádnou formu, „*připadá proto v úvahu forma písemná, ústní i konkludentní*“.⁴⁷ Konkludentní odstoupení od smlouvy bude zřejmě výjimečné, avšak v dnešní, technicky zaměřené době, ho nelze vyloučit. Osoba, která odstoupení touto formou učiní, se však snadno dostane do důkazní nouze.

Soudní judikatura rovněž stanoví, že „*pro odstoupení od smlouvy nevyžaduje zákon obecně žádnou zvláštní formu. Odstoupení od smlouvy se jako jednostranný, adresovaný právní úkon stává perfektním již tím, že dojde do dispozice (sféry) adresáta. K perfektnosti odstoupení není tudíž třeba ani souhlasu adresáta, ani rozhodnutí soudu.*“⁴⁸

U odstoupení, upraveném v OZ, však platí jeho obecná úprava, která je v požadavku na písemnou formu od ObchZ odlišná. Dle OZ je potřeba pro

---

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.10.2002, sp. zn. 33 Odo 779/2001.

⁴⁵ ŠVESTKA, J. In ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 418.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1374/98.

⁴⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku 3. Díl. 2.* vydání. Praha: Linde, 1998, s. 329.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.4.2002 sp.zn. 25 Cdo 252/2001.

písemnou smlouvu také odstoupení v písemné formě. ObchZ vyžaduje písemné odstoupení od smlouvy pouze, pokud byla smlouva uzavřena písemně dle požadavku zákonodárce (§ 272 ObchZ) nebo pokud si strany vyhradily změny a zrušení smlouvy v písemné formě.

Nezbývá ale než doporučit právě formu písemnou. Jiná forma je pro tento jednostranný úkon zcela nevhodná, protože se strana oprávněná může snadno dostat do důkazní nouze.

Ve znění jednotlivých smluv se lze zřídka setkat s označením „odstoupení od smlouvy“. K této, v praxi se často vyskytující terminologické nejednotnosti, se nejednou vyjádřila i judikatura. „*Jestliže smluvní strany použily ve smlouvě pojmu „zrušení smlouvy“, resp. „storno smlouvy“, vyjádřily tím v dostatečné míře i vůli od smlouvy odstoupit.*“⁴⁹ Mohu tedy konstatovat, že odlišné označení odstoupení ve smlouvě nečiní potíže, pokud je zcela zřejmé, že se jedná „o zrušení smlouvy a závazku z ní vzniklého v důsledku jednostranného právního úkonu“.⁵⁰

7.3. Předpoklady odstoupení od smlouvy

Předpoklady pro odstoupení od smlouvy jsou pro oba kodexy v zásadě stejné, proto se následující výklad týká obou těchto úprav.

Odstoupit lze pouze od smlouvy, která byla platně uzavřena.⁵¹ Pokud poté vzniknou zákonem, nebo smlouvou předpokládané situace, vzniká jedné ze stran právo od smlouvy odstoupit. Jedná se však o právo, které strana po zvážení všech okolností nemusí využít.

Odstoupit od smlouvy lze tedy pouze v případě, když jsou k tomu zákonem nebo smlouvou dané důvody.

Pokud jde o smluvní ujednání, zákon strany nijak neomezuje, je tedy možné smluvit, že lze odstoupit i bez uvedení konkrétního důvodu.⁵² V judikatuře se lze v tomto ohledu setkat s rozhodnutím Nejvyššího soudu, který konstatoval, že

⁴⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 276/99.

⁵⁰ ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 648.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 8. 1974, sp. zn. 3 Cz 36/1974.

⁵² K tomu shodně např. FALDYNA, F. a kol. *Obchodní právo.* Praha: Aspi, 2005, s. 663.

*„pojmu zrušení uvedenému ve smlouvě lze proto rozumět jen v tom smyslu, že kupující je oprávněn podle dohody účastníků od smlouvy odstoupit, a to v podstatě z jakýchkoliv důvodů nebo bez uvedení důvodu, aniž by byl zapotřebí souhlas prodávajícího“.*⁵³

Pokud si však strany smluví další konkrétní podmínky, jejichž splnění je nezbytné pro odstoupení od smlouvy, je nezbytné jejich splnění, jinak nemůže mít úkon odstoupení od smlouvy právní účinky.⁵⁴

Není možné odstoupit od splněného závazku, neboť co již jednou zaniklo, nemůže zaniknout podruhé.⁵⁵

V tomto ohledu existuje velmi zajímavé rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, které mluví o konzumaci smlouvy. *„Jestliže na základě dohody o převzetí dluhu, se kterou věřitel vyslovil souhlas, již povinnost přešla z předchozího dlužníka na dlužníka nového, byla tím smlouva již konzumována a odstoupení od ní již nemůže být účinné.“*⁵⁶

Dle mého názoru soud v této věci považuje „konzumaci smlouvy“ za její úplné splnění. Tedy, že jsou splněna všechna jednotlivá práva a povinnosti. Tím došlo ke splnění smlouvy, která poté nemůže zaniknout podruhé z jiného právního důvodu. To je ostatně v souladu s principem právní jistoty.

Rozhodnutí se dotýká jednoho z největších problémů odstoupení od smlouvy, a to, že odstoupení je důvodem k zániku celého závazkového právního vztahu. Avšak závazkové právní vztahy zpravidla obsahují více jednotlivých povinností, a jim korespondujícím právům, z nichž se ne všechny musí nacházet ve stejné fázi splnění, či nesplnění. Může tedy snadno nastat situace, kdy je již dílčí povinnost splněna, avšak nastane prodlení druhé strany, které představuje kvalifikovaný důvod k odstoupení. Poté nastávají velké problémy s vypořádáním těchto vztahů, které již vůbec nemusí být možné. O těchto důsledcích dále v kapitole o následcích odstoupení od smlouvy.

---

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2002 sp.zn. 25 Cdo 1272/2000.

⁵⁴ Jako příklad se uvádí dvojitá upomínka při prodlení se zaplacením peněžitých splátek. Více: Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.4.1998, sp. zn. 2 Odon 103/1997.

⁵⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku 3. Díl. 2.* vydání. Praha: Linde, 1998, s. 327.

⁵⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 9. 1994 sp. zn. 5 Cmo 52/94.

Na závěr k možnosti odstoupit od smlouvy od již zaniklého závazku doplním, že je možná pouze v případě, kdy dlužník plnil se zpožděním, ale zpráva o tom nedošla věřiteli dříve, nežli sám poslal zprávu dlužníkovi o svém odstoupení od smlouvy (§ 324 odst. 2 ObchZ).

Pro případ, že si strany ve smlouvě nedohodly vlastní úpravu odstoupení, použije se úprava obecná, tak jak ji pro obchodněprávní vztahy upravuje § 344 a násl. ObchZ a § 517 a 622 OZ pro občanskoprávní vztahy.

Ze zákonných ustanovení ObchZ jsem rozlišila dva druhy odstoupení od smlouvy. Prvním je tzv. odstoupení sankční, které váže možnost odstoupení na porušení smluvní odpovědnosti. A to buď stávající, nebo potencionálně hrozící. Druhým případem je odstoupení, kdy smluvní povinnost porušena nebyla. Zcela speciální úpravu tvoří fixní závazky, kde účinky odstoupení nastávají uplynutím lhůty k plnění.

OZ obdobné členění neobsahuje a upravuje pravidla odstoupení zcela odlišně.

7.4. Odstoupení od smlouvy při porušení povinnosti

Právní povinnost může být dána na dare, facere, omittere nebo pati. Porušení těchto smlouvou nebo zákonem daných povinností má za následek právo druhé strany od smlouvy odstoupit. ObchZ v těchto případech rozlišuje porušení smlouvy podstatným a nepodstatným způsobem. Srovnání s OZ následuje, vzhledem k naprosté odlišnosti od ObchZ, za kapitolou o podstatném a nepodstatném porušení smluvní povinnosti.

7.4.1. Porušení smlouvy podstatným způsobem

ObchZ upravuje možnost odstoupení od smlouvy při podstatném porušení povinnosti v § 345. Stanoví pravidlo, že **znamená-li prodlení věřitele nebo dlužníka podstatné porušení smluvní povinnosti, je druhá strana oprávněna od smlouvy odstoupit.**

Z toho důvodu nejprve analyzuji prodlení dlužníka a prodlení věřitele, abych se dále mohla vyrovnat s rozpory, které v oblasti odstoupení panují.

Prodlení dlužníka nastává, jestliže nesplnil svůj závazek řádně a včas (§ 365 ObchZ). Obě tyto podmínky musí být splněny zároveň, aby se jednalo o řádné splnění. To znamená, že dlužník se dostává do prodlení nejen pozdním plněním, ale zároveň i plněním vadným. Dlužník však není v prodlení, jestliže nemůže plnit svůj závazek v důsledku prodlení věřitele.

Věřitel je v prodlení, pokud neoprávněně nepřevzme plnění, nebo neposkytne součinnost dlužníkovi ke splnění jeho závazku. Odpovědnost za prodlení je objektivní, případné zavinění se tedy nezkoumá.

Tady se dostávám k jednomu z největších problémů týkajících se odstoupení od smlouvy. Existují totiž rozdíly v odpovědi na otázku, zda je možné odstoupit od smlouvy pouze při porušení některých povinností plynoucích ze smlouvy, které znamenají podstatné porušení smlouvy, nebo při jakémkoliv porušení smluvní povinnosti, které lze považovat za podstatné.⁵⁷

Tuto diskuzi odstartovala judikatura, která se této otázce, i když ne zcela úplně, věnovala v rozhodnutí Nejvyššího soudu.⁵⁸ Ten uvedl: *Z ustanovení § 344 a 345 ObchZ je patrné, že ObchZ upravuje dvě základní podmínky opravňující účastníka smlouvy od ní odstoupit. Prodlení druhého účastníka a to, že je prodlení možno kvalifikovat jako podstatné porušení smlouvy. Obě podmínky musí být splněny současně. Ustanovení § 345 odst. 1 ObchZ tedy neumožňuje odstoupení od smlouvy při jakémkoliv jejím podstatném porušení, ale pouze při takovém porušení, které je prodlením ve smyslu § 365 (či § 370) ObchZ. Jinak řečeno, jiné porušení smlouvy, než právě prodlení, neumožňuje odstoupení od smlouvy podle tohoto paragrafu, a to ani, když jde o porušení podstatné.*

Na tezi tohoto rozhodnutí se stavějí úvahy o tom, jaký typ povinnosti z povahy věci vůbec prodlení připouští. Tak vznikla např. teorie, kdy se o prodlení jedná jen v případě napravitelného porušení smluvní povinnosti, se kterou nelze souhlasit.⁵⁹

---

⁵⁷ Existuje také možnost odstoupení od smlouvy při nepodstatném porušení smlouvy, kterým se však zabývám v další kapitole.

⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2001, sp. zn. 29 Odo 207/2001.

⁵⁹ MAREK, K., ČECH, P. K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka. *Právní rádce*, 2007, 15. ročník, č. 9, s. 26.

K. Marek⁶⁰ k tomuto rozhodnutí uvádí, že „bývá označováno jako *judikatorní potvrzení názoru, že české obchodní právo neumožňuje od smlouvy odstoupit při porušení jakékoliv smluvní povinnosti, a to i když jde o podstatné porušení smluvních povinností*“.

Musím dodat, že se jedná o rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, po kterém mělo proběhnout řízení u odvolacího soudu, což se nestalo. Soud se proto nezabýval celou řadou otázek, které by jistě musel vzít v potaz.

Jak vidno, Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí neprohlásil, že nebylo založeno právo od smlouvy odstoupit, pouze vytkl odvolacímu soudu nedostatečnou hloubku úvahy zda, a z jakého důvodu porušení smluvní povinnosti založilo prodlení povinné strany.

Prodlení nastává, pokud není splněno řádně a včas. Postačí, není-li splněna jedna z výše uvedených podmínek. **Je tedy lhostejné, jaký typ smluvní povinnosti byl porušen.**

Tuto tezi potvrzuje i účel, který odstoupení od smlouvy má. Ten velice příhodně vyjádřil Nejvyšší soud takto: „*Je nutno konstatovat, že odstoupení od smlouvy je jednostranný právní úkon, jehož účelem je zrušení vzájemných závazků smluvních partnerů v době ještě před splněním, kdy se již jeví jejich realizace jako nevhodná, nepotřebná, nebo kdy setrvání v závazkovém vztahu ohrožuje jednu stranu nebezpečím vzniku majetkové nebo jiné újmy.*“⁶¹

Podle účelu vyjádřeného v tomto rozhodnutí mohou porušení jakékoliv smluvní povinnosti považovat za prodlení, které povede strany k odstoupení od smlouvy. Tedy i takové povinnosti, která přímo nesouvisí s hlavním závazkem, který byl splněn zcela v souladu se smlouvou i se zákonem, např. porušení mlčenlivosti, nebo opakované přerušení dodávek elektřiny, které je napraveno předtím, než druhá strana stihne zareagovat. Pak již je plněno a pro odstoupení od smlouvy (z důvodu prodlení) není místo. Avšak škody, které z tak nekvalitní dodávky plynou, jsou jistě podstatným porušením smlouvy.

---

⁶⁰ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 4. vydání. Brno: MU, 2008, s. 63-64.

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2006, sp. zn. 32 Odo 351/2005.

Zároveň v tomto rozhodnutí, právě vzhledem k účelu smlouvy soud potvrdil, že i dílčí neplnění smluvní povinnosti (třeba i doplňkové) může v celku znamenat podstatné porušení smlouvy.

K tomuto výkladu nacházím oporu u K. Marka, který přímo ztotožňuje vadné plnění a prodlení a vidí v „*prodlení (které opravňuje k odstoupení od smlouvy) jakékoliv porušení smluvní povinnosti. A to hlavní či doplňkové, dodatečně splnitelné či nikoliv, jednorázové či plněné nepřetržitým jednáním (konáním či opomenutím)*“.⁶²

K výše uvedenému přispívá i systematický výklad ObchZ. Obchodní zákoník ne zcela jednoznačně označil odstoupení od smlouvy jakožto zánik závazku. Zároveň si však musím uvědomit, že ObchZ neupravuje obecnou úpravu odpovědnosti za vady. Ta se nachází pouze u kupní smlouvy a ostatní smlouvy na ní dále odkazují. Pokud se však hodnotím úpravu v ObchZ, obsahuje shodné dělení odpovědnosti podle podstatného či nepodstatného porušení smlouvy. Tím získává odstoupení jinou povahu, a to jako jeden z možných důsledků porušení smlouvy.

K tomu shodně konstatovala I. Pelikánová⁶³, která v nedostatku obecné úpravy odpovědnosti za vady a shodném postavení odpovědnosti za vady a práva na odstoupení na podstatném a nepodstatném porušení smluvní povinnosti vidí **širší pojetí porušení smlouvy**. Z toho vyvozuje **možnost odstoupit od smlouvy dle ObchZ jako důsledek porušení smluvní povinnosti, která spočívá nejen v prodlení, ale také v případě vadného plnění**.

Dle mého názoru obě výše zmíněné rozhodnutí přispívají k tzv. širšímu pojetí porušení smlouvy a tudíž i možnosti odstoupit od smlouvy v případě podstatného porušení jakékoli smluvní povinnosti.

Domnívám se, že účelem úpravy odstoupení je zrušení nefunkčních závazků a tudíž jakékoliv omezení možnosti od smlouvy odstoupit považuji v rozporu se smyslem právní úpravy. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR⁶⁴ nevyplývá, že

---

⁶² MAREK, K., ČECH, P. K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka. *Právní rádce*, 2007, 15. ročník, č. 9, s. 29.

⁶³ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo-komparativní rozbor. 4. díl*. Praha: Aspi, 2009, s. 343.

⁶⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 11. 2001, sp. zn. 29 Odo 207/2001.

existuje určitá kategorie smluvních povinností, jejichž porušení nezpůsobuje prodlení tak, jak je někdy mylně dovozováno⁶⁵. Musím ale dodat, že účastníkům smlouvy bych, vzhledem k tomuto rozhodnutí, doporučila ve smlouvě upravit možnost odstoupení (dle § 344 a násl.) z důvodu porušení jakékoliv smluvní povinnosti, aby bylo dosaženo zvýšení jejich právní jistoty.

V souvislosti s tímto výkladem se musím zároveň věnovat otázce, kdy jde o podstatné porušení smlouvy. Zákon se tomuto věnuje v § 345 odst. 2 ObchZ.

O podstatné porušení smlouvy jde tehdy, pokud strana porušující smlouvu věděla v době uzavření smlouvy nebo v této době bylo rozumné předvídat, že druhá strana nebude mít zájem na plnění povinností při takovém porušení smlouvy. To vše s přihlédnutím k účelu smlouvy, který vyplynul z jejího obsahu nebo okolností, za nichž byla uzavřena. (§ 345 odst. 2 ObchZ)

Prvním a nejdůležitějším kritériem je tedy smlouva. Nutno ovšem dodat, že většina smluv neobsahuje rozlišení, které dílčí povinnosti strany považují za podstatné, a které jsou ze své povahy už nepodstatné. Rovněž o účelu smlouvy musím říci, že bývá ve smlouvě výslovně vyjádřen jen zřídka. Účel je však, dle mého názoru, snazší rozpoznat z povahy daného právního vztahu a také z okolností, za kterých byla smlouva uzavřena. Významnou úlohu hrají obchodní zvyklosti daného odvětví, nebo zvyklosti, které se týkají určitého charakteru zboží nebo služeb.

Z dikce zákona bych na první pohled mohla soudit, že posuzování, zda jde o podstatné či nepodstatné porušení smlouvy, bude záležet výhradně na subjektivním hledisku. Ale vzhledem k tomu, že se pohybujeme v oblasti obchodněprávních vztahů, které ovládá zásada profesionality jejich výkonu, je nutné stanovit obecnější kritérium. Hodnocení této situace tedy nebude pouze subjektivní, ale musí vyplývat také z objektivních okolností. „*Nevyplývá-li to ze smlouvy, zvažuje se, jak by věc za takových okolností posoudil průměrný řádný podnikatel.*“⁶⁶

---

⁶⁵ MAREK, K., ČECH, P. K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka. *Právní rádce*, 2007, 15. ročník, č. 9, s. 26.

⁶⁶ TOMSA, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář*. 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. str. 944.

I. Pelikánová považuje za definiční znak „ztrátu zájmu oprávněného na plnění povinnosti povinným“.⁶⁷

Obě charakteristiky jsou ve svém důsledku stejné, důležité je u obou upozornit na fakt, že při tomto subjektivním hodnocení je třeba vycházet ze skutečností známým oběma stranám již při uzavírání smlouvy. A to právě vyplývajícím z průběhu kontraktace, nebo z účelu smlouvy. (ať už výslovně vyjádřeného, nebo rozpoznatelného z obchodní praxe stran nebo obchodních zvyklostí).

Závěr je tedy takový, že subjektivní hodnocení podstatného porušení smlouvy obsahuje zákonný korektiv objektivnosti posuzování právě v účelu smlouvy. Nejvhodnější se jeví pro posouzení právě hledisko průměrného řádného podnikatele, které se bude odvíjet od každého konkrétního případu. (A to proto, že hodnocení bude záviset na oboru podnikání, charakteristice zboží nebo služeb, ale také na obchodní praxi stran, obchodních zvyklostech, případně i podílu kontrahenta na trhu).

V pochybnostech se má za to, že porušení smlouvy bylo nepodstatné (§ 345 odst. 2 ObchZ). Důkazní břemeno o tom, že jde o podstatné porušení smlouvy, bude náležet oprávněnému.

Strana oprávněná může od smlouvy odstoupit, pokud jde o podstatné porušení smlouvy. Pokud by bez zbytečného odkladu neoznámila tuto skutečnost povinné straně, ztratila by strana oprávněná právo od smlouvy odstoupit, a její práva by se řídila pravidly pro nepodstatné porušení smluvních povinností. Druhou možností je prohlášení, že na splnění povinností trvá. Pak se bude rovněž následné dění řídit režimem nepodstatného porušení smluvních povinností.

Zvláštním případem je, když k porušení povinnosti došlo u povinné strany proto, že u ní nastala překážka nezávislá na její vůli, která jí bránila povinnost splnit (např. vyšší moc). Existence této překážky nezavazuje oprávněnou stranu práva k odstoupení od smlouvy. Náhrada případných škod však bude vyloučena,

---

⁶⁷ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo-komparativní rozbor. 4. díl.* Praha: Aspi, 2009, s. 343.

neboť ustanovení § 373 ObchZ normuje, že povinná strana není odpovědná za škodu, ke které došlo během trvání shora uvedené překážky“

7.4.2. Porušení smlouvy nepodstatným způsobem

Nepodstatné porušení smluvní povinnosti nastává ve všech ostatních případech, ve kterých není smluvní povinnost pro strany podstatná (viz výše).

V takové situaci dovoluje zákon oprávněné straně odstoupit od smlouvy teprve po dodatečné přiměřené lhůtě, která byla povinné straně poskytnuta za účelem splnění (§ 346 odst. 1 ObchZ).

Poskytnutí přiměřené lhůty povinné straně nebo její respektování není nezbytnou podmínkou pro odstoupení od smlouvy v jednom konkrétním případě. Stát se tak může pouze, pokud je povinná strana již v prodlení a prohlásí, že svůj závazek nesplní (§ 346 odst. 2 ObchZ). Forma tohoto prohlášení není předepsána, je však nezbytné, aby šlo o projev výslovný.

Dodatečná doba musí být především přiměřená, a její trvání se počítá od doby, kdy oznámení o jejím poskytnutí došlo druhé straně.

Přiměřenost lhůty se posuzuje s ohledem na náročnost plnění a také na délku prodlení. Nepřiměřená lhůta bude nejen příliš krátká lhůta⁶⁸, ale zajisté také lhůta příliš dlouhá. Pokud však strana stanoví lhůtu delší, než je přiměřená, může odstoupit teprve po uplynutí této delší lhůty. Přiměřená lhůta v tomto případě nehraje roli.

Je-li povinné straně stanovena nepřiměřená lhůta, případně není lhůta stanovena vůbec, nastávají účinky odstoupení teprve po marném uplynutí přiměřené dodatečné lhůty, která měla být pro dané plnění poskytnuta. Fakticky se tak stane až následným určením soudem (§ 350 odst. 1 ObchZ).

Zákon v § 350 odst. 2 ObchZ umožňuje oprávněné straně odstoupit od smlouvy s podmínkou, že povinnost nebude splněna ani v dodatečné lhůtě. Tím se spojují oba úkony v jeden a odstupující strana nemusí čekat na uplynutí lhůty, protože odstoupení nastává nesplněním povinnosti automaticky.

---

⁶⁸ blíže Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 1926, sp. zn. Rv I 625/26: *Lhůta nesmí být tak krátká, aby bylo zřejmé i druhé straně, že nestačí.*

7.4.3. Odstoupení od smlouvy dle § 517 OZ

Jak jsem již výše uvedla, OZ upravuje odstoupení od smlouvy v případě prodlení zcela odlišně od ObchZ, přičemž nerozlišuje porušení smluvní povinnosti na podstatné a nepodstatné.

Právní úprava je obsažena v rámci úpravy prodlení v § 517 OZ. Toto ustanovení nejprve normuje, kdy je **dlužník v prodlení**, tedy **když nesplní svůj dluh řádně a včas**. Zákon se nezmiňuje o prodlení věřitele, to upravuje v § 522 a 523 OZ. Při jeho prodlení, např. při neoprávněném nepřevzetí plnění, nebude možné od smlouvy odstoupit. Už na první pohled je vidět zásadní rozdíl od obchodního zákoníku, který počítá s možností odstoupení, jak při prodlení dlužníka, tak při prodlení věřitele (§ 345 odst. 1 ObchZ).

OZ v § 517 zcela jasně formuluje možnost odstoupit od smlouvy pouze v případě prodlení.

Pokud se dlužník ocitne v prodlení, věřitel má povinnost mu poskytnout dodatečnou přiměřenou lhůtu ke splnění (§517 odst. 1 OZ). Teprve poté může od smlouvy odstoupit.

Je zřejmé, že právní úprava OZ je pro dlužníka příznivější, neboť nedává věřiteli žádný prostor pro okamžité odstoupení. Tato odlišnost plyne z povahy obchodněprávních vztahů, jakožto vztahů založených na profesionalitě účastníků, a jejich obchodního styku, a má tedy své opodstatnění.

Shodně s obchodním zákoníkem OZ stanoví věřiteli povinnost dodatečnou lhůtu poskytnout, nikoli oznámit.⁶⁹ Je totiž dlužníkovou hlavní povinností dbát na řádné a včasné splnění, z čehož vyplývá jeho povinnost zjišťovat i případnou délku této lhůty u věřitele. Po uplynutí přiměřené lhůty totiž může věřitel od smlouvy odstoupit, aniž by musel dlužníka upomínat o splnění, nebo mu jinak sdělovat délku přiměřené dodatečné lhůty ke splnění.

---

⁶⁹ ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek. 1. vydání.* Praha: Linde Praha, a.s., 2008. s. 1482.

7.4.4. Fixní smlouvy

Obchodní zákoník upravuje fixní závazky v rámci úpravy odstoupení od smlouvy. Jedná se o speciální kategorii smluv, u kterých z jejich obsahu vyplývá, že věřitel nemá na pozdním plnění zájem (§ 349 odst. 3 ObchZ).

Takovýmto pozdním plněním nastávají účinky odstoupení od smlouvy.

Jedinou možností, jak se vyhnout takovému zániku závazku, je oznámení věřitele dlužníkovi, že na splnění závazku trvá. Tím může předejít účinkům odstoupení, které zákon předpokládá a vyžadovat splnění i po případném prodlení dlužníka.

Judikatura se vyjádřila k fixním závazkům v souvislosti s prodlením věřitele. „*Ustanovení § 349 odst. 3 ObchZ spojuje zánik fixní smlouvy toliko s prodlením dlužníka, nikoli s prodlením věřitele. U fixní smlouvy má jen prodlení dlužníka za následek zánik smlouvy (pokud věřitel dlužníkovi neoznámí ještě před prodlením, že na plnění závazku trvá).*“⁷⁰ Výklad Vrchního soudu je tedy jednoznačný a znamená, že účinky odstoupení u fixních smluv mohou nastat pouze pro věřitele v souvislosti s prodlením dlužníka.

Občanský zákoník se od úpravy v ObchZ příliš neliší. Zákonné ustanovení OZ lze nalézt v § 518. To stanoví, že pokud smlouva určí přesnou dobu plnění, a ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem, smlouva se od počátku ruší. OZ tedy navíc hovoří o účincích, které má zánik fixního závazku totožný s odstoupením od smlouvy dle OZ.

Obě úpravy u fixních závazků shodně normují nezájem věřitele na pozdním plnění, ale každá řeší důsledky prodlení jinak. Zatímco ObchZ presumuje odstoupení od smlouvy (s účinky ex nunc), OZ normuje zrušení smlouvy ex tunc.

7.5. Odstoupení od smlouvy bez porušení povinnosti

Tento způsob odstoupení od smlouvy umožňuje straně od smlouvy odstoupit, aniž by byla porušena jakákoliv smluvní povinnost. Děje se tak k ochraně odstupující strany, když je zřejmé, že povinná strana poruší svou povinnost podstatným způsobem. „*Oddalování vzniku práva od smlouvy*

---

⁷⁰ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.7.2004, sp. zn. 5 Cmo 82/2004

*odstoupit až do doby, kdy je smlouva porušena, by vedlo ke zbytečným ztrátám oprávněné strany.*⁷¹ Tento způsob odstoupení nazýváme také **předběžné odstoupení**.

§ 348 ObchZ umožňuje odstoupit od smlouvy, aniž by byla dlužníková povinnost dospělá. Porušení smluvní povinnosti se posuzuje nejen z chování druhé strany, ale i z jakýchkoliv jiných okolností. Povinná strana může odstoupení od smlouvy odvrátit, pokud po vyzvání oprávněné strany poskytne dostatečnou jistotu.

Jestliže povinná strana sama prohlásí, že svou povinnost nesplní, může oprávněná strana od smlouvy odstoupit, aniž by šlo o podstatné porušení smluvní povinnosti. (§ 348 odst. 2 ObchZ)

Zákon zde výslovně nezmiňuje prohlášení konkurzu jako důvod k odstoupení od smlouvy, avšak lze se důvodně domnívat, že smluvní povinnost bude porušena podstatným způsobem.

OZ tuto možnost obecně neupravuje, bude ji tedy třeba, v případě zájmu stran, do občanskoprávní smlouvy zahrnout.

7.6. Částečné odstoupení

Zákon ve svém § 347 odst. 1 ObchZ stanoví obecné pravidlo přípustnosti odstoupení **při prodlení části závazku, jen ohledně této části**. Jde o důležité ustanovení, které přináší nejednu teoretickou otázku ohledně charakteru odstoupení.

Jak jsem již výše konstatovala, odstoupení je uzákoněno jako odstoupení od smlouvy, nikoli od smluvní povinnosti. Odstoupením smlouva zaniká (349 odst. 1 ObchZ), přičemž zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy, a strana, které bylo před odstoupením od smlouvy poskytnuto plnění druhou stranou, toto plnění vrátí (§ 351 ObchZ).

Dle mého názoru je v tomto ustanovení patrná snaha zákonodárce o hospodářské využití alespoň části závazku (a zmírnění dopadu škod), přičemž

---

⁷¹ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty. I. díl. Obecná úprava obchodních smluv*. Praha: Prospektum, 1993. s. 296.

její užitek pro stranu oprávněnou k odstoupení bere v potaz v následujícím odstavci paragrafu. Existuje tedy jasný nesoulad tohoto ustanovení s celkovou koncepcí odstoupení, které je formulované, jako odstoupení od smlouvy, nikoli pouze od jednotlivé smluvní povinnosti.

Zásadně totéž se týká i smlouvy s **postupným dílčím plněním**, kdy lze odstoupit pouze ohledně dílčího plnění, s nímž je dlužník v prodlení (§ 347 odst. 2 ObchZ).

K tomuto I. Pelikánová příhodně poznamenala⁷², že při odstoupení u dílčího plnění a částečného plnění existuje jistý rozdíl v tom, že u částečného plnění je možné odstoupit od celého „zbytku“ nesplněného závazku, zatímco u dílčího plnění pouze u plnění, se kterým je dlužník v prodlení.

Je ovšem zcela nezbytné chránit oprávněného, který by se mohl při možnosti pouze částečného odstoupení dostat do velmi nepříjemné situace. Je totiž nasnadě, že část závazku, která byla již splněna, je pro věřitele prakticky nepoužitelná, nebo natolik porušuje smlouvu jako celek, že zákonodárce vložil do ObchZ ustanovení, které opravňuje věřitele k odstoupení od celého závazku (§ 347 odst. 3 ObchZ).

Podmínka § 347 odst. 3 ObchZ, který stanoví možnost takového odstoupení je, že část závazku, se kterou se dlužník nedostal do prodlení, nemá, vzhledem ke své povaze, pro oprávněnou stranu hospodářský význam. Tuto skutečnost posuzujeme „z hlediska účelu, k němuž mělo plnění podle smlouvy sloužit, a potřeb a okolností na straně oprávněného“.⁷³

Občanský zákoník se v případě částečného plnění od ObchZ výrazně liší. Stanoví totiž, že „jde-li o plnění dělitelné, může se odstoupení věřitele, za těchto podmínek týkat i jen jednotlivých plnění (§ 517 odst. 1 OZ).

OZ tedy, na rozdíl od ObchZ, nestanoví obecnou povinnost odstoupit jen od části plnění, je-li to možné. Pouze dává dlužníkovi tuto možnost. Je tak mnohem benevolentnější, než ObchZ. Tento rozdíl, dle mého názoru vyplývá z povahy obchodních plnění, které mají obecně větší hodnotu, a je zde mnohem větší

---

⁷² PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo-komparativní rozbor. 4. díl.* Praha: Aspi, 2009, s. 334.

⁷³ TOMSA, M. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář.* 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. str. 946.

zájem zákonodárce na zachování alespoň části hospodářského obratu, je-li to možné.

7.7. Důsledky odstoupení

Obchodní zákoník spojuje odstoupení od smlouvy s doručením projevu vůle o odstoupení druhé straně. **Důsledkem** odstoupení od smlouvy je tedy **zánik všech práv a povinností ze smlouvy *ex nunc***. Zde spočívá velký rozdíl od OZ, kde se smlouva od počátku ruší – tedy ***ex tunc***.

Na první pohled se může zdát, že rozdíly v obou kodexech jsou propastné. Pokud se ale podíváme na souvislosti § 349 s § 351 ObchZ, vidíme, že rozdíly se mezi úpravami zužují. K tomu shodně poznamenal M. Tomsa, že: „*Rozdíl, který je v úpravě OZ a ObchZ, tedy ve faktickém dopadu na vztah mezi smluvními partnery, není nijak významný.*“⁷⁴

Odstoupením zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy. Tím dochází k zániku smlouvy a je třeba, aby strany vyřešily všechny vztahy, které mezi nimi touto smlouvou vznikly.

Existují také výjimky, kterých se ze zákona odstoupení od smlouvy nedotýká. Jde o nárok na náhradu škody (§ 351 odst. 2 ObchZ), nárok na zaplacení smluvní pokuty (§ 302 ObchZ) a nárok na zaplacení úroku z prodlení (§ 369 ObchZ). Jinými slovy, „*všechny právní následky porušení smlouvy, k nimž došlo do zániku smlouvy odstoupením od ní, zůstávají zachovány.*“⁷⁵

Z povahy věci vyplývají i další smluvní ujednání, která nejsou odstoupením od smlouvy dotčena. *Jde o ta smluvní ujednání, která podle výslovného projevu vůle stran nebo vzhledem k jejich povaze mají trvat i po ukončení smlouvy* (např. o know-how nebo o vztazích ke třetím osobám).⁷⁶ Dále se odstoupení od smlouvy nedotýká smluvních ustanovení obsahujících volbu práva (zvláště v mezinárodním obchodu), volbu obchodního zákoníku (u tzv. fakultativních

---

⁷⁴ TOMSA, M. Výpověď a odstoupení od smlouvy uzavřené k nepřetržité nebo opakované činnosti v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2007, 16. ročník, č. 10, s. 5.

⁷⁵ KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty. I. díl. Obecná úprava obchodních smluv*. 1. vydání. Praha: Prospektum, 1993, s. 306.

⁷⁶ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 221.

obchodů) a rozhodčí doložky nebo jiného ustanovení o řešení sporů mezi stranami.

Již poskytnuté plnění musí být druhé straně beze zbytku vráceno (§ 351 odst. 2 ObchZ).

Zde se ovšem nabízí celá řada otázek, nad kterými je nutno se zamyslet. Předně se může stát, že poskytnuté plnění bylo spotřebováno, nebo jiným způsobem zničeno, nebo znehodnoceno. Praxe v tomto ohledu přináší různá úskalí např. u postupně dodávaného zboží. Pokud byly dřívějších dodávky prodány třetí straně, a teprve u pozdější dodávky došlo k odstoupení, je vrácení plnění druhé straně beze zbytku vyloučeno.

Tuto situaci výslovně zákon neřeší, avšak z výše uvedeného ustanovení vyplývá **právo na vydání takového obohacení**. (Ovšem nikoli podle obecné úpravy bezdůvodného obohacení).⁷⁷

Ve výše uvedeném případě je tedy zřejmé, že strana, která plnění již prodala, bude muset vydat druhé straně obohacení, které jí tímto vzniklo. Je však otázka, jak se bude posuzovat výše takového obohacení, a jakou formou bude toto obohacení poskytnuto. Pokud bude mít část dosud neprodaného plnění stále u sebe, bude se vracet tato část plnění a další obohacení v penězích. Způsob, jakým se strany v takovém případě vypořádají, uvedl Nejvyšší soud v jednom ze svých usnesení:

*„Princip vypořádání vzájemných závazků účastníků, kteří si navzájem plnili na základě neplatné nebo posléze zrušené smlouvy,.....platí nejen pro občanskoprávní vztahy, uvedené zásady lze aplikovat i na vztahy obchodněprávní, neboť stejně jako v ustanovení § 457 ObčZ se projevuje jeho specifická povaha, taktéž ustanovení § 351 ObchZ ve spojení s § 544 ObchZ v důsledku znamená, že i v soudním řízení o žalobě o vrácení plnění z neplatné nebo zrušené smlouvy **lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžité plnění žalobce (nebo peněžitá náhrada za ně) přesahuje peněžité plnění (nebo peněžitou náhradu za ně) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným.** Přitom povinnost*

---

⁷⁷ blíže: Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, č.j. NS 32 Odo 622/2006. „Právo na vrácení poskytnutého plnění (vyrovnání) vychází z ust. § 351 odst. 2 ObchZ a nelze aplikovat ust. 451 odst. 2 OZ o bezdůvodném obohacení.

vrátit plnění (a tedy i „právo na vrácení“) v intencích ustanovení § 457 ObčZ nebo § 351 a § 544 ObchZ vzniká již v okamžiku přijetí takového plnění, takže k tomuto okamžiku se vypořádají i vzájemně poskytnutá plnění.“⁷⁸

Peněžitá náhrada za plnění bude stanovena cenou obvyklou, i když i v této oblasti se strany mohou dostat do konfliktu. Domnívám se, že půjde o obvyklou hodnotu plnění, které má plnění na daném trhu v dané lokalitě.

Pokud se mám zamyslet nad vydáním případného **užitku**, který vznikl z poskytnutého plnění, nezbude mi než dovolat se zásady poctivého obchodního styku, neboť konkrétní zákonné ustanovení neexistuje. V případě vrácení užitků z poskytnutého plnění bude nutné vykompenzovat také případné nutné náklady, které na daném plnění vznikly před jejím vrácením.

Peněžité plnění se vrací spolu s úroky. Pokud nebyly mezi stranami úroky dohodnuty, pak platí obvyklé úroky požadované za úvěry, poskytované bankami v místě sídla povinného v době uzavření smlouvy. (§ 502 odst. 1 ObchZ)

Co se týče náhrady nákladů vzniklých straně při vrácení poskytnutého plnění, má ta strana, která od smlouvy odstoupila, nárok na náhradu těchto nutných nákladů. (§ 351 odst. 2 ObchZ).

Důsledky odstoupení podle úpravy občanského zákoníku jsou zcela jiné než dle ObchZ, a činí mnoho problémů nejen laikům, ale i odborníkům z řad právnické veřejnosti.

Nejdůležitějším zákonným ustanovením je v této oblasti § 48 odst. 2 OZ, který stanoví, že smlouva se od počátku ruší. To má za následek, že se smlouva považuje, jako by neexistovala s tím, že to, co si strany ze smlouvy poskytly, musí vrátit svému spolukontrahendovi, jinak by se bezdůvodně obohacovali.

Tento postup jen potvrzuje praktickou shodu mezi jednotlivými úpravami, pokud jde o vztah mezi stranami smlouvy.

Vliv odstoupení od smlouvy na třetí osoby mohou demonstrovat na odstoupení od smlouvy na nemovitost.

Existuje rozpor⁷⁹, zda má odstoupení od kupní smlouvy na nemovitost dle OZ obligační i věcněprávní účinky. Vzhledem k tomu, že obecně dle ObchZ

---

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3008/2007

smlouva zaniká ex nunc, nemůže mít odstoupení vliv na věcněprávní účinky smlouvy. „*Ledaže by osoba, která nabyla věc od osoby, jejíž smlouva zanikla odstoupením, byla malae fidei, a její jednání by tak byly v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a dobrými mravy*“.⁸⁰

V minulosti se otázce odstoupení od kupní smlouvy na nemovitost mnohokrát věnovaly české soudy, přičemž poslední judikatura Nejvyššího soudu hovoří jasně ve prospěch věcněprávních účinků odstoupení od kupní smlouvy o převodu nemovitosti. „*Odstoupí-li převodce od kupní nebo jiné smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti, zaniká právní důvod nabytí vlastnického práva s účinky od počátku. Uvedené pak má mimo jiné za následek, že převodce je nadále vlastníkem převáděných nemovitostí*“.⁸¹

K této otázce se postupem času vyjádřila široká odborná veřejnost s povětšinou nesouhlasným stanoviskem k dopadům této judikatury.⁸² Musím konstatovat, že se jedná o skutečně nešťastné řešení této složité právní situace, neboť se zde povoluje, aby obligační vztah mezi dvěma osobami značně ovlivnil další právní subjekty. Tento výklad se dostává do jisté kolize s principem právní jistoty a rovnosti subjektů soukromého práva, neboť nabyvatel nemovitosti, který v mezidobí nabyl své vlastnické právo v dobré víře je ve značné nevýhodě. A to právě proto, že *právo na protiplnění, které bylo poskytnuto za tuto nemovitost, se automaticky neobnovilo*.⁸³

Domnívám se tedy, že by v těchto případech měla převážít ochrana dobré víry třetí osoby, nad ochranou původního vlastníka. A to právě proto, jak

---

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ČR II. ÚS 77/2000, a Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2006, sp. zn. 31 Cdo 2808/2004.

⁸⁰ TOMSA, M. Výpověď a odstoupení od smlouvy uzavřené k nepřetržité nebo opakované činnosti v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2007, 16. ročník, č. 10, s. 5.

⁸¹ Rozhodnutí velkého senátu NS ze dne 14.6.2006, sp. zn. 31 Cdo 2808/2004.

⁸² TOMSA, M. Výpověď a odstoupení od smlouvy uzavřené k nepřetržité nebo opakované činnosti v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2007, 16. ročník, č. 10, s. 5., MIKEŠ, J., ŠVESTKA, J. Odstoupení od smlouvy ve vztahu ke kupní smlouvě o převodu nemovitosti. *Právní rozhledy*, 2000, 8. ročník, č. 7, s. 287., BAUDYŠ, P. K odstoupení od smlouvy o převodu nemovitosti. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 4, s. 22.

⁸³ MIKEŠ, J., ŠVESTKA, J. Odstoupení od smlouvy ve vztahu ke kupní smlouvě o převodu nemovitosti. *Právní rozhledy*, 2000, 8. ročník, č. 7, s. 287.

příhodně vystihl M. Tomsa⁸⁴, že původní vlastník volil smluvního partnera, by měl nést riziko okolností, které jej vedly k odstoupení od smlouvy.

7.8. Odstoupení od kupní smlouvy dle ObchZ

Odstoupení od kupní smlouvy dle ObchZ navazuje na obecnou úpravu odstoupení od smlouvy v ObchZ. V ustanoveních § 436 - 437 a § 454 ObchZ upravuje důvody, pro které lze od kupní smlouvy odstoupit a v ustanovení § 441 ObchZ omezuje možnost odstoupení, právě s ohledem na specifika daného smluvního typu.

Kupující tedy nemůže, dle § 441 odst. 1 ObchZ, od smlouvy odstoupit, pokud vady včas neoznámil prodávajícímu. Jedná se o klasické ustanovení, které přikazuje kupujícímu včas reklamovat vadné zboží. Pokud by tak neučinil, jsou jeho práva z odpovědnosti za vady oslabena tak, že právo nelze v soudním řízení přiznat, vznese-li prodávající námitku opožděné reklamace. Neoznámení vady včas vylučuje, aby kupující mohl uspokojit od smlouvy odstoupit.

Kupující nemůže rovněž od smlouvy odstoupit v případě, že zboží nelze vrátit ve stavu, v jakém jej od prodávajícího obdržel. Jedná se o přísnou podmínku možnosti odstoupit od smlouvy, proto zákon obsahuje výjimky, které toto pravidlo liberují.

V prvním případě se tato podmínka pro odstoupení nepoužije, pokud bylo zboží, do tohoto, pro odstoupení od smlouvy již nevyhovujícího, stavu uvedeno nikoli jedním nebo opomenutím kupujícího. Druhý případ respektuje povinnost prohlídky zboží při jeho převzetí za účelem zjištění vad zboží. Pokud tedy došlo ke změně stavu zboží vinou této prohlídky, typicky poškozením vnitřního obalu, odstoupení od smlouvy je platně uskutečnitelné. *„Možnost odstoupit od smlouvy není tedy omezena tím, že zboží nelze vrátit vůbec, nebo že je nelze vrátit v původním stavu v důsledku poškození zboží, které bylo přiměřeně chráněno, nahodilou událostí nebo vnějším zásahem (např. v důsledku úředního příkazu ke*

---

⁸⁴ TOMSA, M. Výpověď a odstoupení od smlouvy uzavřené k nepřetržité nebo opakované činnosti v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2007, 16. ročník, č. 10, s. 5.

zničení zboží), nebo že u zboží s omezenou dobou životnosti se snížila jeho užitnost v důsledku uplynutí času.“⁸⁵

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že kupující nemůže od smlouvy odstoupit, jestliže nepostupoval tak, jak se od řádného podnikatele očekává. Např. způsobil poškození zboží neodborným zásahem, nečinností apod.

Považuji proto takové ustanovení za věcně správné, a slučitelné se zásadami poctivého obchodního styku.

7.9. Odstoupení od smlouvy o dílo dle ObchZ

Smlouvu o dílo můžu jistě zařadit mezi více frekventované smlouvy, uzavírané dle ObchZ. Vzhledem k jistým specifikům tohoto smluvního typu se zákonodárce uchýlil i zde k určité, i když ne příliš rozsáhlé modifikaci odstoupení od smlouvy.

Nejprve zákon stanoví zvláštní důvody, pro které je možné od smlouvy odstoupit. A to v § 547 odst. 5 ObchZ při zvyšování ceny dle rozpočtu o více než 10%, v § 550 ObchZ jestliže způsob provádění díla zhotovitelem směřuje k podstatnému porušení smlouvy a v § 552 odst. 1 ObchZ pokud se po objevení skrytých překážek strany nemohou dohodnout na změně díla.

Pokud jde o důsledky, které má odstoupení od smlouvy, ObchZ v § 548 odst. 2 ObchZ jistým způsobem zpřesňuje účinky odstoupení od smlouvy o dílo. V zásadě má objednatel povinnost zaplatit cenu díla v dohodnutém čase, nebo podpůrně dle zákona po provedení díla. Pokud se však objednatel ocitne v prodlení se zaplacením ceny díla, má zhotovitel právo od smlouvy odstoupit.

Dosavadní úprava se shoduje s obecnými ustanoveními o odstoupení, avšak § 548 ObchZ určuje, jakým způsobem má dojít k vypořádání mezi stranami. V případě odstoupení zhotovitele mu náleží ceny díla, která byla již dříve smluvena, vyjma případů, kdy je prodlení objednatele způsobeno okolnostmi vylučujícími odpovědnost. Musím podotknout, že takováto okolnosti musí nastat ještě před vznikem prodlení. Od této ceny však musí zhotovitel odečíst to, co

---

⁸⁵ ŠTENGLOVÁ, I. In ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář*. 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. str. 1030.

ušetřil neprovedením díla v plném rozsahu, jinak by mohlo dojít k jeho bezdůvodnému obohacení. Je dále nutné upozornit na ustanovení § 544 odst. 2 ObchZ, podle kterého může zhotovitel požadovat po objednateli i úhradu ceny věcí, které účelně opatřil a které se zapracováním staly součástí zhotovované věci, za předpokladu, že cena těchto věcí není zahrnuta ve výše citovaném nároku.

Situace je nejasná v případě, že od smlouvy odstoupí objednatel, který má vlastnická práva ke zhotovované věci. *„Má-li ke zhotovované věci vlastnické právo objednatel a věc nelze vzhledem k její povaze vrátit nebo předat zhotoviteli, je objednatel povinen uhradit zhotoviteli to, o co se objednatel zhotovováním věci obohatil, jestliže závazek zanikl z důvodů, za který objednatel neodpovídá“.*

Soudy si v těchto případech musely odpovědět na otázku, zda v případě investic zhotovitele do cizí nemovitosti je pohledávkou z obohacení objednatele hodnota prostředků vynaložených zhotovitelem, anebo rozdíl mezi hodnotou nemovitosti před a po vložení investic zhotovitele.

Nejvyšší soud ČR si na tuto otázku odpověděl tak, že *„smyslem zákonné úpravy je poskytnutí ochrany tomu, kdo pozbyl určitou majetkovou hodnotu. Zákon však nepočítá s tím, že by jí dotyčný měl dostat zpět v plném rozsahu, ale právě a pouze v takové výši, o kterou se jí obohatil jiný subjekt. Není tedy rozhodující, jakou hodnotu pozbyl zhotovitel, nýbrž o kolik se zvýšil majetek objednatele. Zhotovitel tedy nemůže požadovat zpět hodnotu vložených investic, nýbrž pouze to, oč se danými investicemi zvýšila hodnota domu“.*⁸⁶

Obchodní zákoník dále v § 564 odkazuje na přiměřené použití § 436 - 441 ObchZ při vadách díla. Tato ustanovení se týkají reklamačních nároků vadného zboží, a bylo o nich pojednáno výše. Kupní smlouva se však od smlouvy o dílo v mnohém liší, proto zákon vylučuje provedení náhradního díla v některých specifických případech. Objednatel tedy, dle tohoto ustanovení, není oprávněn požadovat provedení náhradního díla, jestliže předmět díla, vzhledem k jeho povaze, nelze vrátit nebo předat zhotoviteli. Z povahy některých děl vyplývá, že

---

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2003, sp. zn. 33 Odo 477/2003.

při trvání na vrácení díla zhotoviteli by docházelo k absurdním situacím. Typicky u provedení stavby na pozemku objednatele, nebo jiná drobná oprava či úprava věci patřící do většího celku ve vlastnictví objednatele.

Jde tedy o logické ustanovení, které respektuje povahu díla a zabraňuje tak nežádoucím postupům při reklamacích vadných děl.

7.10. Odstoupení od smlouvy o prodeji podniku

Právní úpravu tohoto smluvního typu lze nalézt pouze v obchodním zákoníku, přičemž odpovědnost za vady prodávajícího a z toho vyplývající práva kupujícího upravuje zákon odlišně od obecné právní úpravy.

Podpůrné použití úpravy kupní smlouvy, pokud jde o odpovědnost za vady, je frekventovaný jevem, můžu tedy souhlasit s názorem J. Marka⁸⁷, že se jedná o obdobnou úpravu odpovědnosti za vady, jakou obsahuje kupní smlouva.

V § 486 ObchZ se zákon věnuje odpovědnosti za vady a také dvěma, zcela specifickým důvodům k odstoupení od smlouvy o prodeji podniku.

Prvním takovým důvodem je případ, kdy podnik není způsobilý pro provoz stanovený ve smlouvě a vady včas oznámené jsou neodstranitelné nebo je prodávající neodstraní v dodatečně přiměřené lhůtě, kterou mu kupující stanoví.

ObchZ obecně nepřipouští u osoby kupujícího podnik požadovat opravu, jestliže se vyskytne vada. V takovém případě má právo požadovat slevu z kupní ceny, nebo od smlouvy odstoupit. Předpokládám tedy, že se bude, v tomto případě, jednat o nápravu takové vady, která bude činit podnik nezpůsobilý pro provoz stanovený ve smlouvě.

Druhý specifický důvod se týká převodu nemovitosti, neboť smlouva o prodeji podniku, jehož součástí je nemovitost, je samostatným důvodem pro změnu vlastnického práva k této nemovitosti. Nepřejde-li však vlastnické právo k nemovitosti tvořící součást podniku na kupujícího a prodávající neodstraní tuto vadu v přiměřené dodatečné lhůtě, kterou mu kupující určí, může kupující od smlouvy odstoupit.

---

⁸⁷ MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty*. 4. vydání. Brno: MU, 2008, s. 165.

Důsledky odstoupení od smlouvy vyplývají z obecné úpravy odstoupení. Zanikají všechna práva a povinnosti stran ze smlouvy. Věřitelem převedených pohledávek a dlužníkem provedených závazků se stává znovu prodávající podnik. *Nejsou však dotčeny následky inkasa převedených pohledávek kupujícím podnikem a vyplacení závazků, které bylo uskutečněno před odstoupením od smlouvy.*⁸⁸ Z toho vyplývá, že zpětný převod pohledávek a závazků se bude týkat pouze těch, které existovaly v době prodeje podniku a současně v době odstoupení od smlouvy.

K zaplacení těchto závazků a pohledávek se bude přihlížet při vzájemném vypořádání tak, aby nedocházelo k bezdůvodnému obohacení.

---

⁸⁸ KOPÁČ, L., ŠVESTKA, J. K některým následkům odstoupení od smlouvy o prodeji podniku. *Právní rozhledy*, 1997, 5. ročník, č. 2, s. 66.

8. Odstupné

Odstupné je upraveno v § 355 ObchZ pro obchodněprávní vztahy komplexně a také kogentně. Jde o specifický způsob zániku závazku, který je nezbytné striktně odlišovat od odstoupení od smlouvy. Na rozdíl od něj totiž není zpravidla důsledkem porušení smluvní povinnosti, nýbrž jde o smluvní rozšíření mimoodpovědnostní možnosti zániku závazku.

Sjednání odstupného je možné chápat jako institut, kdy strany mohou připustit zánik závazku zaplacením předem dohodnuté částky, aniž by došlo k porušení smluvních povinností. Není tedy možné vyvázat se ze smlouvy zaplacením odstupného, aniž by to bylo předem smluvně dohodnuto.

Zajímavou interpretaci, se kterou mohu souhlasit, přinesl J. Krčmář⁸⁹, který považoval dohodu o odstupném za plnění alternativa fakultas. Jedná se totiž o jednu ze dvou přípustných možností plnění, a to buď splnit hlavní závazek vyplývající ze smlouvy, nebo přivodit zánik závazku zaplacením odstupného.

Ve smlouvě musí být jasně uvedeno oprávnění smlouvu zrušit zaplacením odstupného, a také, kterému z účastníků toto právo přísluší, a které smlouvy se týká. Toto právo může být přiznáno jedné straně, nebo i všem stranám smlouvy.

Forma ujednání záleží na formě smlouvy, písemnou formu však vřele doporučuji. Výše odstupného musí být určena již ve smlouvě, zákon její výši nestanoví ani podpůrně. Strany mohou výši odstupného určit konkrétní částkou (např. odstupné ve výši 10 000,-Kč), Je však možné určit výši odstupného jiným způsobem (např. 10% z dohodnuté kupní ceny).⁹⁰

Nelze než dodat, že výše odstupného nesmí odporovat zásadě poctivého obchodního styku a musí být v souladu s dobrými mravy.

K zániku závazku dojde ex tunc teprve tehdy, bude-li zpráva o využití odstupného doručena druhé straně a zároveň bude odstupné skutečně zapláceno.⁹¹

---

⁸⁹ KRČMÁŘ, J. *Základy přednášek o právu občanském. Právo obligační*. Praha: Všehrd, 1924, s. 40.

⁹⁰ HUŠEK, J. Odstupné v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1998, č. 3, s. 12.

⁹¹ PLÍVA, S.. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vydání. Praha: Aspi, a.s., 2009. s. 119.

Jisté omezení přináší § 355 odst. 2, který stanoví, že oprávnění od smlouvy odstoupit nemá strana, která již přijala plnění závazku druhé strany nebo jeho část, nebo která alespoň částečně svůj závazek splnila.

Pokud se strany předem nedohodnou, že za splnění, anebo přijetí plnění bude považováno i splnění, resp. poskytnutí vedlejší povinnosti, tak platí, že se musí jednat o přijetí plnění, anebo splnění základní povinnosti vyplývající ze smlouvy.⁹²

Občanský zákoník vlastní úpravu odstupného neobsahuje, přičemž úprava v ObchZ se pro občanskoprávní vztahy nepoužije. V § 497 OZ však lze nalézt ustanovení, které je za úpravu odstupného někdy mylně považováno. Upravuje možnost vymínit si odstoupení od smlouvy a sjednat si pro tento případ odstupné. Zde se, na rozdíl od odstupného dle ObchZ, jedná o odstoupení od smlouvy s následnou výplatou odstupného. „*Toto ustanovení se s odstupným v ObchZ překrývá zcela, co se účelu právní úpravy týká a prakticky i co do právních důsledků*“.⁹³ Rovněž není nutné porušení smluvní povinnosti, strany si upraví podmínky takového odstoupení s výplatou odstupného smluvně. Obecně je však mezi těmito úpravami značný rozdíl, a to právě z teoretického hlediska. ObchZ upravuje odstupné jakožto zánik závazku obecně, u OZ se pouze jedná o odstoupení od smlouvy, při kterém strany sjednají podmínky jeho užití za současné výplaty odstupného.

---

⁹² SUM, Tomáš. Odstupné v obchodních vztazích. *Epravo.cz* [online]. [citováno dne 12. 10. 2010]. dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/odstupne-v-obchodnich-vztazich-37372.html>.

⁹³ POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009, s. 826.

9. NÁSLEDNÁ NEMOŽNOST PLNĚNÍ

9.1. Obecný výklad

Specifickým způsobem zániku závazku je následná nemožnost plnění, která patří mezi důvody zániku nesplněného závazku. Je nezbytné jí odlišovat od **počáteční nemožnosti plnění**, neboť v takovém případě je právní úkon od počátku neplatný a závazek vůbec nevznikne (§ 37 odst. 2 OZ).

9.2. Zákonná úprava

Právní úpravu lze nalézt převážně v občanském zákoníku v § 575 – 577 a pak modifikaci pro obchodněprávní vztahy v § 352 – 354 ObchZ. Už z názvu oddílu „Některá ustanovení o dodatečné nemožnosti plnění“ je patrné, že se v obchodních vztazích bez občanského zákoníku nelze obejít. ObchZ navíc přináší u některých smluv zvláštní úpravu, např. u smlouvy o dílo (§ 552 ObchZ).

Jak jsem již predestřela, dodatečná nemožnost plnění může nastat až poté, co závazek platně vznikl. Posouzení této otázky nemusí být vždy jednoznačné. *Nejde o následnou nemožnost, byla-li tu již v době uzavření smlouvy třebaš potom zjištěna.*⁹⁴

Pro nemožnost plnění je rozhodující zpravidla okamžik splnění. V některých případech, např. individuálně určených věcí, které byly zničeny, nastává již tímto okamžikem. Nemožnost musí být **trvalá**, přechodná nemožnost nezpůsobuje zánik závazku.

Problémem určit, v jakých případech je plnění nemožné, se podrobně zabývá J. Bejček.⁹⁵ Současně klasifikuje nemožné plnění do několika kategorií. Předně může jít o nemožnost objektivní nebo subjektivní. Dále pak nemožnost

---

⁹⁴ Váž. 3191 (z r. 1923) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900*. Praha: 2004, s. 639.

⁹⁵ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 209 – 210.

právní, hospodářskou, částečnou a úplnou. Podrobně se budu jednotlivými typy zabývat v následujících kapitolách.

9.3. Faktická nemožnost plnění

Plnění je nemožné, jestliže **plnit nemůže nikdo**. Zákon v tomto případě hovoří o **objektivní nemožnosti** a v této rovině jsou oba soukromoprávní kodexy totožné. V případě objektivní nemožnosti plnění dochází k zániku závazku.⁹⁶

Subjektivní nemožnost znamená, že nemůže plnit osoba, která je k tomu povinná. V tomto případě má ObchZ oproti OZ formulační modifikaci, když výslovně stanoví, že plnění není nemožné, lze-li jej uskutečnit pomocí jiné osoby. Občanský zákoník tedy toto ustanovení výslovně neobsahuje, avšak z povahy věci vyplývá, že i subjekty občanskoprávního vztahu musí využít ke splnění třetí osobu.⁹⁷ To se dovozuje z dikce ustanovení § 575 odst. 1 OZ, který stanoví, že plnění není nemožné, lze-li jej uskutečnit i za ztížených podmínek, s většími náklady nebo až po sjednaném čase. I přes tato tvrzení však mohou nastat situace, kdy bude subjektivní nemožnost plnění znamenat zánik závazku. V prvním případě si představím slavného malíře, který zemře, aniž by dokončil své dílo. Individuální vlastnosti dané osoby zcela vylučují možnost použít jinou osobu ke splnění závazku. Druhá možnost nastává, pokud si strany smluvily zákaz použití jiné osoby a trvaly na osobním plnění.

9.4. Právní nemožnost plnění

Právní nemožnost plnění nastává po vydání právní normy označující chování, jež je předmětem plnění, za nedovolené. V širším významu se jedná o věci „res extra commercium“. Typicky se právní nemožnost plnění vyskytuje v **mezinárodním obchodě** při zákazu vývozu či dovozu určitého zboží. V § 731 ObchZ konkretizuje pro strany závazku (vývozce/dovozce) povinnost požádat o povolení a důsledky, není-li vydáno.

---

⁹⁶ DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. Praha: Polygon, 2002, s. 3383.

⁹⁷ Shodně HAVEL, B. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 2. svazek. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. s. 1680.

Obchodní zákoník považuje za právní nemožnost plnění také neudělení úředního povolení, ač o něj bylo řádně usilováno.

Důležitou podmínkou pro právní nemožnost je časová neohraničenost platnosti právních předpisů. Pokud by byl právní předpis účinný již v době uzavření smlouvy, jednalo by se o nedovolené jednání, a jako takové by bylo neplatné od počátku. „Není rozhodné, zda účastníci smlouvy o důvodu neplatnosti věděli“.⁹⁸

Pokud by byla účinnost právní normy časově ohraničena, přicházelo by v úvahu pouze odstoupení od smlouvy, které si strany ve smlouvě pro tento případ dohodli, protože pro zánik závazku z důvodu dodatečné nemožnosti plnění by nebyly splněny všechny podmínky.

*Pozdější zrušení právního předpisu nemá na zaniklý závazek vliv.*⁹⁹

Občanský zákoník obdobné ustanovení neobsahuje, tato pravidla se tedy použijí jen pro obchodněprávní vztahy. Ve vztazích dle OZ bude jednání, které se po vzniku právního vztahu dostalo do rozporu s právními předpisy, považováno za nedovolené, a tedy absolutně neplatné.

9.5. Hospodářská nemožnost plnění

Plnění není nemožné, lze-li jej uskutečnit za ztížených podmínek, s většími náklady nebo až po sjednaném čase (§ 577 odst. 2 OZ).

Z tohoto zákonného ustanovení plyne, že hospodářská nemožnost **nezpůsobuje zánik závazku**. Nelze však opomíjet situaci, kdy je plnění natolik obtížné, že by mělo za následek úplnou likvidaci věřitele či dlužníka. V těchto případech se odborná veřejnost shodne na síle judikatury, která může tyto zcela mimořádné situace korigovat.¹⁰⁰ Už ale ne z hlediska nemožnosti plnění, ale z titulu zákazu šikanózního výkonu práva. Pokud by totiž splnění bylo sice

---

⁹⁸ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 259.

⁹⁹ Váž. 2887 (z r. 1923) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900*. Praha: 2004, s. 639.

¹⁰⁰ BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 213 – 214, také ELIÁŠ, Karel. Následná nemožnost plnění se zřetelem k obchodním závazkům. *Právní praxe v podnikání*, 1999, 2. ročník, č. 7-8, s. 27.

možné, ale v důsledku naprosto nepředvídatelného hospodářského vývoje by vedlo ke zruinování a rozvrácení podniku spolukontrahenda, nemůže se jednat o následnou nemožnost plnění. Je však na soudech rozhodnout, zda poskytnou takovému výkonu práva soudní ochranu či nikoli.

Mám ovšem na mysli natolik katastrofální události, které mohou rozhodnutí o zákazu výkonu tohoto práva ospravedlnit. Nelze totiž bezdůvodně přenášet odpovědnost z jedné strany na druhou, neboť v případě obchodněprávních vztahů jde o profesionály, kteří si mají být dopředu vědomi možného rizika.

V případě občanskoprávních vztahů se v této souvislosti mluví o přihlédnutí k hospodářské povaze smlouvy a slušnosti¹⁰¹ nebo k extrémnímu zatížení dlužníka, které je v rozporu s povahou daného závazku (např. plnění ohrožuje zdraví dlužníka, několikanásobné navýšení nákladů, které by přesáhly hodnotu předmětu plnění apod.)¹⁰².

Domnívám se, že v případě občanskoprávních vztahů by mělo být *v těchto extrémních případech* plnění považováno za nemožné, neboť taková smlouva již nadále odporuje dobrým mravům.

Ve vztazích dle ObchZ musí být nadto vzat v potaz profesionální charakter vztahů. Pokud je tedy uplatnění tzv. hospodářské nemožnosti plnění v občanskoprávních vztazích výjimečně možné, ve vztazích dle ObchZ bude velmi vzácné.

---

¹⁰¹ Shodně HAVEL, B. in ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek.* 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. s. 1681.

¹⁰² FIALA, J., KINDL, M. A kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 1087.

9.6. Nemožnost částečná

Předmět plnění může mít nejrůznější podobu, přičemž se může stát, že nemožnou se stane pouze část takového plnění. OZ stanoví pravidlo, kdy týká-li se nemožnost jen části plnění, zanikne povinnost jen, pokud jde o tuto část (§ 575 OZ).

Ke zbývající část plnění, jejíž splnění se nestalo nemožné, přistupují oba kodexy s určitými, poměrně významnými rozdíly.

Občanský zákoník obsahuje dvě pravidla, která činí poměrně velké nároky na věřitele.

První případ se týká takového plnění, u něhož z povahy smlouvy nebo z účelu plnění (jež byl dlužníkovi znám v době uzavření smlouvy) vyplývá, že plnění zbytku závazku nemá pro věřitele žádný hospodářský význam. V takovém případě závazek zaniká v celém rozsahu. Věřitel však může zabránit takovému zániku závazku, pokud bez zbytečného odkladu poté, kdy o nemožnosti části plnění dozví, sdělí dlužníkovi, že na zbytku plnění trvá.

V případě, že nejsou splněny tyto okolnosti, k zániku celého závazku nedochází, zákon však dává věřiteli možnost ohledně zbývajícího plnění odstoupit od smlouvy. Nestanoví k tomu věřiteli žádnou podmínku, věřitel může tedy odstoupit od zbytku smlouvy podle svého uvážení.

Jak jsem již výše naznačila, celá konstrukce je velmi komplikovaná, a klade velké požadavky na posouzení věřitele, zda se jedná o plnění pro něj bez hospodářského významu či nikoli, a tudíž zda již došlo k zániku závazku, nebo je třeba od zbývajícího plnění odstoupit.

Obchodní zákoník používá odlišný postup než OZ. Dává věřiteli možnost odstoupit od zbývajícího plnění, avšak stanoví konkrétní důvody, za jakých tak může věřitel učinit.

Dle ustanovení § 352 odst. 3 ObchZ může věřitel odstoupit od zbývajícího plnění v případě, že je vzhledem ke své povaze nebo s přihlédnutím k účelu smlouvy hospodářsky bezvýznamné bez poskytnutí plnění, které se stalo nemožným.

Hospodářská využitelnost se posuzuje podle povahy věci a účelu smlouvy, který byl nebo měl být druhé straně znám při jejím uzavření.

V případě **alternativního závazku** se jedno nebo více volitelných plnění stane nemožným. Pak zaniká pouze možnost volit si z více plnění, avšak závazek trvá i nadále.¹⁰³ Jiné důsledky však bude mít chování strany, která nemá právo volby, a která zapříčiní nemožnost jednoho z plnění. Druhá strana má v takovém případě právo odstoupit od smlouvy, nebo přijmout zbývající plnění. Právní úprava alternativního závazku se nalézá pouze v OZ, je tedy pro oba kodexy totožná (§ 576 OZ).

Nemožnost plnění prokazuje zásadně dlužník. Ten je tak povinný prokázat, že se tvrzená skutečnost skutečně stala.¹⁰⁴ Ustanovení je však dispozitivní. (§ 352 odst. 4 ObchZ)

9.7. Notifikační povinnost

Povinnost oznámit nemožnost plnění stíhá dlužníka. Při nesplnění této povinnosti musí uhradit škodu, která věřiteli včasným neoznámením vznikla. (§ 577 OZ) Zákon nestanoví žádnou lhůtu, ta ovšem vyplývá z § 415 OZ - dlužník tak musí učinit bez zbytečného odkladu. K tomu § 377 ObchZ rovněž ukládá povinnost tomu, komu je známo, nebo s přihlédnutím ke všem okolnostem má být známo, že jeho povinnost bude porušena oznámit tuto skutečnost druhé straně. Lhůta k podání této zprávy je bez zbytečného odkladu.

Pokud strana tuto svou povinnost nesplní, nemá to vliv na již zaniklý závazek – ten zaniká již v okamžiku, kdy se plnění stane nemožným.

9.8. Následky zániku závazku pro nemožnost plnění

Zákon v § 354 ObchZ odkazuje na účinky odstoupení od smlouvy, když mluví o následné nemožnosti plnění. Strany jsou si tedy povinny vrátit případné plnění, které již poskytly, spolu s úrokem u peněžitého plnění.

---

¹⁰³ Z alternativního závazku se stane závazek jednoduchý. Více: FALDYNA, F., HUŠEK, J., DES, Z. *Zajištění a zánik závazků*. Praha: Codex Bohemia, 1995, č. 7-8, s. 25.

¹⁰⁴ Švarc, Z. a kol. *Základy obchodního práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 246.

Ten, na jehož straně nemožnost plnění nastala, je povinen uhradit druhé straně náklady s tím spojené. (§ 353 ObchZ) To však neplatí, pokud byla nemožnost plnění způsobena okolnostmi vylučující odpovědnost.

Za okolnosti vylučující odpovědnost se považuje překážka, jež nastala nezávisle na vůli povinné strany a brání jí ve splnění její povinnosti, jestliže nelze rozumně předpokládat, že by povinná strana tuto překážku nebo její následky odvrátila nebo překonala, a dále, že by v době vzniku závazku tuto překážku předpovídala (§ 374 odst. 1 ObchZ).

Pokud však strana nesplní svoji notifikační povinnost, bude odpovídat za všechny škody, tedy i ty, které byly způsobeny okolnostmi vylučujícími odpovědnost.

Pro závazky z mezinárodního obchodu lze nalézt v § 731 odst. 4 ObchZ speciální úpravu. Strana, která neúspěšně žádala o povolení, je povinna druhé straně nahradit škodu způsobenou zánikem závazku, ledaže byla smlouva uzavřena s odkládací podmínkou udělení povolení. Okolnosti vylučující odpovědnost zde nehrají roli.

Občanský zákoník podobné odkazovací ustanovení nemá. Z povahy věci však vyplývá, že i zde jsou strany povinny vrátit si vše, co již poskytly, neboť závazek alespoň částečně zanikl.

10. ZÁVĚR

Tuto diplomovou práci jsem zaměřila na vybrané druhy zániku závazku, konkrétně na odstoupení od smlouvy a následnou nemožnost plnění. Úmyslně jsem volila ty, které můžeme řadit do kategorie „bez uspokojení věřitele“, neboť, ze zřejmých důvodů, přinášení v praxi nejvíce otazníků a problémů.

Cílem mojí diplomové práce bylo přehledně analyzovat instituty odstoupení od smlouvy a následné nemožnosti plnění a také zhodnotit rozdílnost právní úpravy v občanském a obchodním zákoníku.

Pro správné pochopení tématu jsem se nejprve zaměřila na historii závazků, v nichž jsem vysledovala některé souvislosti, které zasahují až do úpravy *de lege ferenda*.

V další kapitole jsem analyzovala základní instituty závazků, se kterými pracuji v celé mé práci. Už na začátku jsem striktně odlišila závazek a závazkový právní vztah, aby poté nedocházelo k jejich záměně. Důsledné odlišení těchto dvou institutů se ukázalo jako zásadní pro zánik závazku formou odstoupení od smlouvy, neboť i přes pojetí odstoupení od závazkového vztahu jako celku přináší některá ustanovení ObchZ jisté pochybnosti o tomto pravidle.

Při dalším studiu obchodních závazkových vztahů jsem dospěla k třídění jednotlivých jeho druhů, což hraje při současné právní úpravě nemalou roli. Dle § 261 a 262 ObchZ jsou obchodní závazkové vztahy relativní, typové, kombinované a fakultativní. Zcela zvláštnímu režimu podléhá pojistná smlouva, jako tzv. absolutní neobchod.

V následující kapitole jsem charakterizovala pojem zániku závazků. Dospěla jsem tím k různému dělení zániku závazku, ať již podle splnění, či nesplnění závazku, nebo podle charakteru právního úkonu, který má zánik závazku jako svůj následek.

Mým hlavním cílem byla analýza obchodněprávní úpravy odstoupení od smlouvy a následné nemožnosti plnění a její komparace s občanským zákoníkem.

Po prostudování současné právní úpravy, komentářové literatury i celé řady odborných článků jsem dospěla k závěru, že současná právní úprava není příliš

přehledná. Institut odstoupení od smlouvy je upraven v obou soukromoprávních kodexech, přičemž odlišnosti mezi nimi již nelze odůvodnit rozdílnou povahou obchodních a občanskoprávních vztahů.

Odstoupení od smlouvy je podrobněji upraveno v ObchZ, přičemž zákonodárce ponechal většinu úpravy dispozitivní.

Co do obecných důvodů odstoupení, je prodlení důležitou podmínkou pro oba kodexy. Vzhledem k tomu, že OZ nepřipouští odstoupení dlužníka v případě prodlení věřitele, považují úpravu v ObchZ za vhodnější, neboť i dlužník musí mít účinné prostředky ke zrušení závazkového právního vztahu.

Pokud jde o důsledky odstoupení od smlouvy, občanský zákoník se od obchodního liší, a to hlavně s důsledky pro třetí osoby, kde by se obligační vztah neměl nijak projevit.

Judikatura a odborná právnícká veřejnost totiž vedou dlouhou debatu nad významem § 48 odst. 2 OZ. Rozdílnost v důsledcích odstoupení od smlouvy u občanskoprávní a obchodněprávní úpravy se mi jeví jako nežádoucí, a má být odstraněna přijetím komercializovaného občanského zákoníku.

Analýza právní úpravy následné nemožnosti plnění ukázala rozpolcení úpravy do obchodního a občanského zákoníku. Pro občanskoprávní vztahy se použije pouze úprava v OZ, avšak pro obchodněprávní vztahy je nezbytné znát oba texty zákona, neboť ObchZ pouze modifikuje úpravu obsaženou v OZ.

Bohužel i v případě ObchZ je úprava ne zcela dokonalá, o čem svědčí rozsáhlá judikatura, která se obchodními závazkovými vztahy zabývá.

Současná úprava je značně nepřehledná, obsahuje mnohé nejasnosti a nepřesnosti, a to nejen pro odbornou veřejnost, ale zejména pro laiky. Největším problémem je jistě zdvojení úpravy do občanského i obchodního zákoníku. Podnikatelé mnohdy nevědí, že se jejich právní vztahy v některých případech řídí oběma kodexy.

Obecně musím konstatovat, že obchodní zákoník je, po mnoha novelách, které proběhly v posledních letech, poměrně kvalitním předpisem, avšak mnohé otázky stále řeší pouze judikatura. V tuto chvíli připravený vládní návrh nového

občanského zákoníku přebírá mnohá ustanovení ObchZ a já doufám, že vyřeší mnohé výkladové problémy, které přináší současná právní úprava.

11. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

monografie:

BEJČEK, J., ELIÁŠ, K., RABAN, P. a kol. *Kurz obchodního práva: Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-7814.

DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: Polygon, 2002. ISBN 8072730711.

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-624-5.

ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-854-1.

ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska pro nový kodex soukromého práva*. Praha: Právnické a ekonomické nakladatelství B. Hořínkové a J. Tuláčka, 2001. ISBN 80-7201-303-0.

FALDYNA, F. a kol. *Obchodní právo*. Praha: Aspi, 2005. ISBN 80-86395-90-1.

FALDYNA, F., HUŠEK, J., DES, Z. *Zajištění a zánik závazků*. 1. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1995, ISBN 8090168353.

FIALA, Josef, a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 9788073800571.

FIALA, J., KINDL, M. A kol. *Občanský zákoník. Komentář. II. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 9788073573959.

GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přetisk 1. vyd. z r. 1981. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-057-0.

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 8071794864.

KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 1995.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. BECK, 1995. ISBN 8071790281.

KNAPPOVÁ, M., ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné: Svazek II*. 4. vydání. Praha: Aspi, 2005. ISBN 80-7357-131-5.

KOPÁČ, L. *Obchodní kontrakty I*. Praha: Prospektum, 1993. ISBN 8085431750.

- KRČMÁŘ, J. *Základy přednášek o právu občanském. Právo obligační.* Praha: Všehrad, 1924.
- MAREK, K. *Smluvní obchodní právo. Kontrakty.* 4. vydání. Brno: MU, 2008. ISBN 978-80-210-4619-1.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku: Díl 3.* 2. vydání. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-120-0.
- PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo. Obligační právo-komparativní rozbor. 4. díl.* Praha: Aspi, 2009. ISBN 978-80-7357-428-4.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo: I. díl.* 2. vydání. Praha: Codex, 2003. ISBN 8085963580.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo: II. díl.* 2. vydání. Praha: Codex, 2003. ISBN 8085963582.
- ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: Komentář.* 12. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-055-3.
- ŠVARC, Z. a kol. *Základy obchodního práva.* 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, ISBN 9788073801441.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-108-6.

článek v časopisu:

- BAUDYŠ, P. K odstoupení od smlouvy o převodu nemovitosti. *Bulletin advokacie*, 2002,č. 4, s. 22.
- BEJČEK, Josef. Nemožnost plnění. *Právní rádce: Měsíčník Hospodářských novin*, 1994, 2. ročník, č. 9, s. 19-20.
- BEJČEK, Josef. Obchodní závazky. *Iuridica*, 1998, 1. ročník, č. 2, s. 6.
- BEJČEK, Josef. Zánik závazků prekluzí. *Právní rádce: Měsíčník Hospodářských novin*, 1994, 2. ročník, č. 4, s. 12-18.
- ELIÁŠ, Karel. Následná nemožnost plnění se zřetelem k obchodním závazkům. *Právní praxe v podnikání*, 1999, 2. ročník, č. 7-8, s. 24.
- ELIÁŠ, Karel. Smrt dlužníka a věřitele jako právní důvod zániku obchodních závazkových vztahů. *Obchodní právo*, 1997, 6. ročník, č. 2, s. 12-20.
- HUŠEK, J. Odstupné v obchodních vztazích. *Právo a podnikání*, 1998, č. 3, s. 12.

JEŽEK, Ivan. Současná úprava zástavního práva. *Právní praxe v podnikání*, 2003, 6. ročník, č. 2, s. 37.

KŘETINSKÝ, Dušan. Námitka započtení při postoupení pohledávky. *Právní rozhledy*, 2007, 9. ročník, č. 10, s. 14.

MAREK, K., ČECH, P. K odstoupení od obchodní smlouvy při prodlení dlužníka. *Právní rádce*, 2007, 15. ročník, č. 9, s. 29.

MIKEŠ, J., ŠVESTKA, J. Odstoupení od smlouvy ve vztahu ke kupní smlouvě o převodu nemovitosti. *Právní rozhledy*, 2000, 8. ročník, č. 7, s. 283-290.

PELIKÁNOVÁ, I. Zánik obchodních závazků splněním. *Právní praxe v podnikání*, 1995, 4. ročník, č. 3, s. 2-5.

TOMSA, M. Odstoupení od smlouvy v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 1999, 8. ročník, č. 12, s. 14-17.

TOMSA, M. Výpověď a odstoupení od smlouvy uzavřené k nepřetržité nebo opakované činnosti v obchodních vztazích. *Obchodní právo*, 2007, 16. ročník, č. 10, s. 5.

sborník:

ŠTENGLOVÁ, Ivana. Odstoupení od smlouvy v návrhu nového občanského zákoníku. In ČERNÁ, Stanislava (ed). *Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám: aktuální otázky soukromého práva na počátku nového tisíciletí*. Praha: ASPI, 2008, s. 339 - 344.

internetové zdroje:

ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova_zprava_OZ_LRV_090430_final.pdf>.

ELIÁŠ, Karel. Vládní návrh občanského zákoníku. *Justice.cz* [online]. 27.4.2009 [citováno dne 13. 9. 2010]. dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_LRV_090430_final_s%20obsahem.pdf>.

Dlužní úpis. *Jak napsat.cz* [online]. [citováno dne 21. 10. 2010]. dostupné na <<http://www.jaknapsat.cz/dluzni-upis/>>.

Nový občanský zákoník. *Justice.cz* [online]. [citováno dne 21. 10. 2010]. dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/obecne-o-zakoniku.html>>.

KOMÁREK, Jiří. Některé otázky vyvolané odstoupením od smlouvy o dílo podle obchodního zákoníku. *Epravo.cz* [online]. [citováno dne 10. 10. 2010]. dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nekere-otazky-vyvolane-odstoupenim-od-smlouvy-o-dilo-podle-obchodniho-zakoniku-65910.html>>.

MAREK, Karel. Smlouva o prodeji podniku a o nájmu podniku. *Pravniradce.ihned.cz* [online]. [citováno dne 12. 10. 2010]. dostupné na <http://pravniradce.ihned.cz/c4-10078240-36435280-F00000_d-smlouva-o-prodeji-podniku-a-o-najmu-podniku>.

SUM, Tomáš. Odstupné v obchodních vztazích. *Epravo.cz* [online]. [citováno dne 12. 10. 2010]. dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/odstupne-v-obchodnich-vztazich-37372.html>>.

VÁCHA, V. České geopolitické zajímavosti. *Mensa.cz* [online]. [citováno dne 9. 10. 2010]. dostupné na <http://casopis.mensa.cz/veda/ceske_geopoliticke_zajimavosti_1_holasicko.html>.

judikatura:

Pl. ÚS 78/06, uveřejněný pod č. 307/2007 Sb.

Nález Ústavního soudu ČR II. ÚS 77/2000

Nález Ústavního soudu ČR IV. ÚS 276/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 2. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1374/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2002, sp. zn. 33 Odo 779/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 8. 1974, sp. zn. 3 Cz 36/1974

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.1.2002 sp.zn. 25 Cdo 1272/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 6. 2006, sp. zn. 31 Cdo 2808/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.12.1998, sp. Zn. 33 Cdo 2272/96

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.4.1998, sp. zn. 2 Odon 103/1997.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.11.2007, sp. zn. 29 Odo 257/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.7. 2003, sp. zn. 32 Odo 964/2003.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 5. 2006, sp. zn. 32 Odo 351/2005.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1926, sp. zn. Rv I 625/26
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, č.j. NS 32 Odo 622/2006
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 28. března 2007, sp. zn. 33 Odo 249/2005
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 19. října 2005, sp. zn. 33 Odo 821/2004.
Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 12. 2003, sp. zn. 33 Odo 477/2003.
Rozhodnutí velkého senátu NS ČR ze dne 14.6.2006, sp. zn. 31 Cdo 2808/2004.
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2009, sp. zn. 23 Cdo 3008/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.4.2002 sp.zn. 25 Cdo 252/2001.
Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 9. 1994 sp. zn. 5 Cmo 52/94.
Váž. 844 (z r. 1921) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 619.
Váž. 2887 (z r. 1923) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 639.
Váž. 3191 (z r. 1923) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 639.
Váž. 6342 (z r. 1926) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 612.
Váž. 8289 (z r. 1928) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 612.
Váž. 11125 (z r. 1931) in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 621.
R 11/88 in ELIÁŠ, K. *Obchodní zákoník. Praktické vydání s výběrem z judikatury od r. 1900.* Praha: 2004, s. 625.

Resumé

In my paper entitled the „Repudiation of a contract and subsequent impossibility of performance – in comparison with civil legal regulations“ I have become convinced that business obligations are one of the most important chapters of business law.

From the start I have concentrated on the history of the obligations. I have followed up a number of similarities which cover future legal regulations. For example, it is the clear inspiration for the New Civil Code of the First Republic's bill or Roman legal terminology, which is valid to this time.

In the next chapter I have analyzed essential institutes of the obligations, on which I have worked throughout my entire work. At the outset I deal in detail with elements of obligations. In the following chapter I strictly distinguish between obligation and business obligation, so that there is no confusion later.

Obligations are included in the Civil Code and also in the Commercial Code. In some cases is very difficult to identify to which the obligation refers. According to § 261 and 262 of the Commercial Code business obligations are relative, types, combined and facultative. This is a completely different regime to that of a liability contract, which is a Civil contract.

In the following chapter, I characterize a description of the cessation of obligations in general. I have tried to define it and I have divided it according to fulfilment or non-fulfilment of obligations or according to the differing character of a legal act which has cessation of the obligations as its result.

I have focused to the analysis of the repudiation of a contract and subsequent impossibility of performance in the Commercial Code and comparison with the Civil Code.

I have analyzed causes and consequences of this extinctions of the contracts.

In general, default is important condition for both codes. Since the Civil Code does not permit withdrawal debtor in case of default the lender, consider

the Commercial Code for the better, because the debtor must have effective means to abolish the legal relationship of obligations.

With regard to the consequences of withdrawal, the Civil Code is different from the Commercial Code, and especially the consequences for third parties, which would bond the relationship had no effect.

Analysis of legislation subsequent impossibility showed ambivalent treatment in the Commercial and Civil Code. For civil law applies only issue in the Civil Code, but for the commercial relationship is necessary to know both the text of the statute, because the Commercial Code only modifies the rules contained in the Civil Code.

The current rules are too confusing, it contains many ambiguities and inaccuracies, and not just for professionals, but especially for amateurs. The biggest problem is certainly a double adjustment in Civil and Commercial Code. Entrepreneurs are often unaware that their legal relationship, in some cases governed by both codes.

In general, I must say that the Commercial Code is, after many amendmends, which took place in recent years, relatively high-quality regulation, but many issues are still addressed only judicial law. At this moment, the government prepared a new draft Civil Code incorporates many constitutions of the Commercial Code, and I hope it will solve many problems of interpretation posed by the current legislation.